PETJADES CULTURALS

PUIGCERDÀ

PUIGCERDÀ
LA CERDANYA
MUSEU CERDÀ
CASINO CERETÀ
Puigcerdà Petjades Culturals
1 Transpirinenc / Transpirenaico / The Transpyrenean Railroad / Le Transpyréenéeen
2 Plaça de l'Ajuntament / Plaza del Ayuntamiento / City Hall Square / La Place de la Mairie
3 Plaça Cabrinetty / Plaza Cabrinetty / Cabrinetty Square / La Place Cabrinetty
4 Les Muralles / Las Murallas / The Ramparts / Les Remparts
5 Convent de St. Domènec / Convento de St. Domingo / Convent of St. Dominic / Le Couvent de St. Dominique
6 Campanar de Sta. Maria / Campanario de Sta. Maria / The Bell Tower of Saint Mary / Le Clocher de Sta. Maria
7 Plaça del Call / Plaza de la Judería / Jewish Square / Place du Quartier Juif
8 Casino Ceretà / Casino Ceretano / Casino Ceretà (Social Club) / Casino Ceretà
9 L'Estany / El Lago / The Lake / L'Étang
10 La Sèquia / La Acequia / Puigcerdà Irrigation Ditch / Le Canal d'Irrigation de Puigcerdà
11 St. Jaume de Rigolisa / St. Jaume de Rigolisa / Rigolisa / Rigolisa
12 El Pou de Glaç / El Pozo de Hielo / Ice Well / Le Puits à Glace
13 Museu Cerdà / Museo Cerdá / Cerdà Museum / Musée Cerdà
14 Mare de Déu de Gràcia / Nuestra Señora de Grácia / Chapel of our Lady of Grace / La Chapelle de Notre Dame de Grâce
15 Pont de St. Martí / Puente de St. Martí / Bridge of St. Martí / Le pont de St. Martí
16 Age
17 Ventajola
19 Vilallobent
18 Sant Marc
20 Ruta Literària Ruiz Zafón / Ruta Literária Ruiz Zafón / Literary Route Ruiz Zafón / Route Litéraire Ruiz Zafón
Autora estampes puigcerdaneses: Marta Bertran Vila
ANTIC CONVENT SANT DOMÈNEC
ESGLÉSIA SANT DOMÈNEC
SANT JAUME DE RIGOLISA
MARE DE DÉU DE GRÀCIA
CAMPANAR
ESTANY
PONT DE SANT MARTÍ
ESTACIÓ
AJUNTAMENT DE PUIGCERDÀ
França Llívia
França Bourg-Madame
França Llac Tòrniquet
Rigolisa
A Age 2km
A Vilallobent 4km
A Sant Marc
A les Pereres
Ermita de Sant Marc
Barcelona Túnel del Cadí
La Seu d'Urgell Andorra
A França
A Ventajola
A Guils
A Saneja
AVINGUDA DEL SEGRE
AVINGUDA CATALUNYA
AVINGUDA PIRINEUS
RONDA DEL TORREÓ
PASSEIG DEL BOSQUET
AVINGUDA DEULOFEU
CAMÍ DE LA VINYOLA
AVINGUDA D'ALP
PLAÇA COMTAT DE CERDANYA
PLAÇA EUROPA
A B C D E F
1 2 3 4 5 6 7 8

Puigcerdà tot l'any / Puigcerdà todo el año

punts de "petjades"

1- Transpirinenc
2- Plaça de l'Ajuntament
3- Plaça Cabrinetty
4- Muralles
5- Convent de Sant Domènec
6- Campanar
7- Plaça del Call
8- Casino Ceretà
9- L'Estany
10- La Sèquia
11- Sant Jaume de Rigolisa
12- El Pou de Glaç
13- Convent de Clausura - Museu Cerdà
14- Capella Mare de Déu de Gràcia
15- Pont de Sant Martí

ALTRES POBLES DEL MUNICIPI

16- Age
17- Ventajola
18- Vilallobent
19- Sant Marc - Pallerols

20- Ruta Literària Ruiz Zafón

puntos de "petjades"

1- Transpirenaico
2- Plaza del Ayuntamiento
3- Plaza Cabrinetty
4- Murallas
5- Convento de Santo Domingo
6- Campanario
7- Plaza de la Judería
8- Casino Ceretano
9- El Lago
10- La Acequia
11- Sant Jaume de Rigolisa
12- El Pozo de Hielo
13- Convento de Clausura - Museo Cerdà
14- Capilla Nuestra Señora de Gracia
15- Puente de Sant Martí

OTROS PUEBLOS DEL MUNICIPIO

16- Age
17- Ventajola
18- Vilallobent
19- Sant Marc - Pallerols

20- Ruta Literaria Ruiz Zafón

EL TRANSPIRINENC 1

A partir de l'any 1881 van començar a aparèixer notícies a l'entorn de la possible arribada d'un tren a Puigcerdà i del seu enllaç amb França. Hi havia tres projectes: el de Barcelona a Puigcerdà; el de Lleida a Puigcerdà i el de Balaguer a Puigcerdà. Va prosperar el primer, a partir de 1904, quan va signar-se un conveni hispanofrancès. Per aquest motiu, des de Puigcerdà es va constituir una comissió gestora per fer el seguiment del projecte. Finalment, el conveni fou ratificat l'any 1908 i, un any més tard, el 1909, van començar les obres.

Postal d'època. Arribada del tren a l'antiga estació de Puigcerdà

Les obres es portaren a terme amb gran dificultat, ja que s'hagueren d'obrir 24 túnels entre Ripoll i Puigcerdà, entre els quals destaquen l'helicoïdal o Cargol de Palós, de 1.021 m i que supera un desnivell de 40 m, i el del massís de Toses de 3.605 m.

Així doncs, el tren va arribar oficialment a Puigcerdà el 3 d'octubre de 1922 amb una gran expectació per part dels cerdans. El 1928, un decret autoritza la conversió de la via a l'ample europeu fins a Barcelona, cosa que mai s'ha acomplert i motiu pel qual de Puigcerdà a la Tor de Querol hi ha dues vies d'ample diferent. També es va discutir molt sobre la ubicació de l'estació internacional d'enllaç entre França i Espanya. Finalment es feren dues estacions: una a Puigcerdà i l'altra a la Tor, per bé que la reconeguda com a tal fou la de la Tor de Querol–Enveig.

Uns anys més tard, el 21 de juliol de 1929 es va inaugurar l'electrificació de la línia i amb ella, ambdues estacions, engalanades per a l'ocasió. Es feren actes protocol·laris amb la participació, entre molts altres càrrecs locals, provincials i estatals, del ministre de Foment espanyol, el de Treballs Públics de França i el bisbe d'Urgell. Fou aleshores quan al costat espanyol varen començar a circular les primeres màquines de tren de la sèrie 1.000, de color verd.

L'edifici de la primera estació, emplaçat a prop de l'actual, fou enderrocat a la dècada de 1990.

EL TRANSPIRENAICO 1

A partir de 1881 empezaron a aparecer noticias entorno a la posible llegada de un tren a Puigcerdà y de su enlace con Francia. Tres fueron los proyectos: el de Barcelona a Puigcerdà, el de Lleida a Puigcerdà y el de Balaguer a Puigcerdà. El que prosperó fue el primero, a partir de 1904, después de firmarse un convenio hispano-francés. A tal efecto, desde Puigcerdà se constituyó una comisión gestora para hacer el seguimiento, una vez ratificado el convenio en 1908. Un año más tarde, en 1909, empezaron las obras.

Postal de época. Plaza de la estación de Puigcerdà

Las obras se llevaron a cabo con gran dificultad, ya que hubo que abrir 24 túneles entre Ripoll y Puigcerdà, entre los que destacan el helicoidal o Caracol de Palós, de 1.021 m que supera un desnivel de 40 m y el del macizo de Toses de 3.605 m.

El tren llega oficialmente a Puigcerdà el 3 de octubre de 1922 con una gran expectación por parte de los ceretanos. En 1928 un decreto autoriza la conversión de la vía al ancho europeo hasta Barcelona, cosa que nunca se ha cumplido, por esta razón entre Puigcerdà y la Tor de Querol hay dos vías de ancho diferente.

También se discutió mucho sobre la ubicación de la estación internacional de enlace entre Francia y España. Finalmente se hicieron dos grandes estaciones, una en Puigcerdà y la otra en la Tor, pero la reconocida como tal fue la de la Tor de Querol– Enveig.

El 21 de julio de 1929 se inauguró la electrificación de la línea y con ella, las dos estaciones que se engalanaron para la ocasión. Se hicieron actos protocolarios con la participación, entre muchos otros cargos locales, provinciales y estatales, del ministro de fomento español, el de trabajos públicos de Francia y el obispo de Urgell. Fue entonces cuando empezaron a circular, del lado español, las primeras máquinas de tren de la serie 1000, de color verde.

El edificio de la primera estación, ubicado cerca de la actual, fue derrocado en la década de 1990.

PLAÇA DE L'AJUNTAMENT 2

Anteriorment era coneguda com a placeta de les Monges, en record de l'antic convent de Santa Clara que hi havia al dessota seu. Aquesta plaça ha estat des de sempre la que ha acollit la Casa de la Vila o antic Consolat.

El poeta Joan Maragall l'anomenà "el balcó gran de la muralla" en el seu poema *A muntanya*. El 1961, amb motiu d'un homenatge a l'escriptor es va descobrir una placa que podem observar a la façana de l'actual edifici de l'ajuntament.

ULL DE BASILISC

A sota de la plaça, remodelada com a zona de vianants, hi ha una notable sala coberta amb volta de pedra en forma de llibret, anomenada "Ull de Basilisc" que data, almenys, de l'any 1760. El seu accés es fa a través d'un túnel parcialment enderrocat. Originàriament aquesta sala podria haver estat utilitzada per entrar i sortir de la muralla primigènia (s. XII–XIII) sense ser vist. A la zona d'intercanvi dels ascensors panoràmics localitzem un antic safareig cobert amb volta de pedra. Al seu costat s'hi observa una fita triangular on diu: *1804. Siendo Corregidor Rafael de Zúñiga*.

CASA CONSULAR O AJUNTAMENT

L'antic edifici gòtic, cremat fortuïtament el 1938, fou reconstruït d'acord amb el projecte de l'arquitecte Josep M. Ros Vila i fou inaugurat el 1955. L'actual edifici manté una certa similitud estructural (voladís de la coberta, balconada...), per bé que alguns elements, com les bigues de fusta esculturades, es van perdre. La porta d'accés a l'antic ajuntament era al carrer Querol, on encara hi resta una llinda amb les armes de la vila i la data de 1728, que podria correspondre a una remodelació.

Ja dins de l'edifici i pujant per l'escala de l'ajuntament trobem un oli inacabat de grans dimensions, de Pere Borrell del Caso (Puigcerdà 1835 – Barcelona 1910), pintor local i mestre de rellevants artistes a la seva acadèmia de Barcelona. L'oli data de vers 1885 i representa la processó de la Verge de la Sagristia, patrona del municipi pujant pel carrer Major.

MONUMENT AL CAVALL HISPÀ-BRETÓ

L'escultura de Xavier Medina–Campeny fou inaugurada el 1993 en homenatge a l'esmentada raça de cavall (avui es denomina oficialment cavall pirinenc català). La seva cria és molt important als Pirineus, com es demostra, any rere any, a la Fira de Puigcerdà, on hi fan cap a l'entorn de mil animals.

Postal d'època. Plaça de l'Ajuntament

PLAZA DEL AYUNTAMIENTO 2

Anteriormente esta plaza era conocida como *placeta de les Monges* (plazoleta de las Monjas) en recuerdo del antiguo convento de Santa Clara que se encontraba debajo de la plaza. Recibe su actual nombre porque siempre ha acogido la sede del Consulado o Casa Consistorial. El poeta Joan Maragall la denominó como *el balcó gran de la muralla* (el gran balcón de la muralla) en su poema *A muntaya* (En la montaña). En 1961, en homenaje al escritor, se descubrió una placa que hoy encontramos en la fachada del edificio del ayuntamiento de Puigcerdà.

OJO DE BASILISCO

Debajo de la plaza, recientemente remodelada como zona peatonal, se encuentra una notable sala cubierta con bóveda de piedra en forma de libro, denominada "Ojo de Basilisco", por lo menos desde 1760. Se accede a través de un túnel que está parcialmente derrumbado. Originariamente podría haber sido utilizado para entrar y salir de la muralla primigenia (s. XII – XIII) sin ser visto. En la zona de intercambio de los ascensores panorámicos observamos un antiguo lavadero cubierto con bóveda de piedra. Al lado encontramos una piedra triangular con la inscripción: *1804. Siendo Corregidor Rafael de Zúñiga.*

CASA CONSULAR O AYUNTAMIENTO

El antiguo edificio gótico, quemado fortuitamente en 1938, fue reconstruido según el proyecto del arquitecto Josep M. Ros Vila. El edificio actual fue inaugurado en 1955 y mantiene cierta similitud estructural con el primer edificio (voladizo de la cubierta, balcón...) sin embargo, algunos elementos, como las vigas de madera esculpidas, se perdieron.

Postal de época. Salón de Sesiones

La puerta de acceso del antiguo ayuntamiento se encontraba en la calle Querol, en la cual todavía hoy puede verse un linde con las armas de la villa y una fecha de 1728, que podría corresponderse con una remodelación.

Ya dentro del ayuntamiento y subiendo las escaleras observamos un óleo inacabado de grandes dimensiones, de Pere Borrell del Caso (Puigcerdà 1835 – Barcelona 1910), quien fue un pintor local y maestro de importantes artistas en su academia de Barcelona. El óleo data de 1885 y representa la procesión de la *Verge de la Sagristia* (Virgen de la Sacristía), patrona del municipio, subiendo por la calle Mayor.

MONUMENTO AL CABALLO HISPANO-BRETÓN

La escultura de Xavier Medina-Campeny fue inaugurada en 1993 en homenaje a esta raza de caballo que hoy en día se denomina oficialmente *caballo pirinenc català*. Su cría es muy importante en los Pirineos, tal y como se demuestra año tras año, en la Feria de Puigcerdà, en la que participan cerca de mil animales.

PLAÇA CABRINETTY

3

Coneguda com a plaça Major des del s. XIII, alguns autors han apuntat que podria haver estat el pati d'armes del primer castell de la vila, esmentat per primera vegada el 1095. Durant segles fou el centre neuràlgic de la vila: s'hi feia el mesuratge i l'emmagatzematge del blat, i també el mercat, el qual s'ha recuperat recentment.

L'any 1910, la plaça, prengué l'actual nom en honor del brigadier Josep Cabrinetty, alliberador de Puigcerdà del setge carlí de 1873. El 1880 s'hi erigí una estàtua seva, de marbre, obra de Rossend Nobas, destruïda el 1936. Finalment, l'any 2012 s'inaugurà una nova estàtua, aquesta de bronze, sufragada per subscripció popular.

ELS PORXOS

Es creu que podrien tenir el seu origen al s. XVI i que els de la part baixa de la plaça siguin els més antics. Aquests porxos de granit sostenen la part sortint de les cases, destacant-ne els balcons d'algunes d'elles amb baranes de ferro treballat. Uns tenen el pis de pedra, uns altres de fusta i, a més, hi ha un parell de tribunes de principis del s. XX. També són curiosos els esgrafiats decoratius de les façanes.

ANTIC HOTEL EUROPA

Situat a l'inici del carrer de la Font d'en Llanes, en el seu temps acollí diversos pioners del turisme cerdà i personalitats, com la Infanta Isabel el 1913. L'any 1911 l'arquitecte Antoni Gaudí hi feu una convalescència de cinc mesos i el gastrònom Ignasi Domènech va treballar-hi de cuiner. Avui és un edifici plurifamiliar.

ANTIGA CASA CADELL

Es troba al número 15 de la plaça i fou la residència de la família noble dels Cadell. Aquesta casa destaca per la portalada ogival de granit i, malgrat les múltiples reformes, a la façana lateral conserva la Creu de Sant Jordi, símbol de l'antic General o Generalitat. Els Cadell, cavallers des del s. XIII, foren senyors de Prullans i Arsèguel, així com propietaris de la Torre de Cadell. Molts dels seus membres varen estar directament vinculats al bandolerisme dels s. XVI i XVII, fet que els enfrontà amb els Nyerros, originaris del poble de Nyer al veí Conflent.

Postal d'època de la Plaça Cabrinetty

ANTIGA CASA DESCATLLAR

Aquesta casa va pertànyer a la família Descatllar, una de les més antigues i nobles de la Cerdanya. Està ubicada al número 16 de la plaça Cabrinetty. De la seva façana en destaquen els motius esgrafiats, avui molt malmesos. Des de 1894 la casa Descatllar va acollir la seu del Cercle Agrícola Mercantil, conegut pel vilatans com el Casino de Baix. També acollí una sala d'espectacles convertida, posteriorment, en cinema a l'inici del s. XX. Durant la Guerra Civil, la CNT–FAI hi va instal·lar una cooperativa.

PLAZA CABRINETTY

3

Conocida como la plaza Mayor desde el s. XIII. Algunos autores apuntan que la plaza podría haber albergado el patio de armas del primer castillo, cuya primera noticia data de 1095. Durante mucho tiempo fue el centro neurálgico de la villa donde se realizaba el pesado y almacenaje del trigo, así como el mercado, recuperado recientemente.

En 1910 recibe su actual nombre en honor a Josep Cabrinetty, libertador de Puigcerdà del estado de sitio carlista de 1873. En 1880 se erigió una estatua conmemorativa, de mármol, en el centro de la plaza, obra de Rossend Nobas que fue destruida en 1936. En el año 2012 se inauguró una nueva estatua, de bronce, sufragada por suscripción popular.

LOS PORCHES

Se cree que pueden tener su origen en el s. XVI y que los que se encuentran en la parte baja de la plaza son los más antiguos. Estos porches de granito sustentan la parte sobresaliente de las casas, haciendo destacar la graciosidad de los balcones con las barandillas de hierro forjado. Unos tienen el piso de piedra, otros de madera y además destacan un par de tribunas de principios del s. XX. Son curiosos los dibujos esgrafiados en las fachadas.

ANTIGUO HOTEL EUROPA

Está situado al inicio de la calle Font d'en Llanes, en su día acogió a los pioneros del turismo ceretano y a diversas personalidades como la Infanta Isabel en 1913. En el año 1911 el arquitecto Antoni Gaudí residió allí durante 5 meses por una convalecencia y el gastrónomo Ignasi Domènech trabajó de cocinero. Hoy en día es un edificio plurifamiliar.

ANTIGUA CASA CADELL

Se encuentra en el número 15 de la plaza y fue residencia de la familia noble de los Cadell. Destaca por el portal ojival de granito y, a pesar de las múltiples reformas, en la fachada lateral conserva la Cruz de *Sant Jordi* (San Jorge), símbolo del antiguo General o Generalitat. Los Cadell, caballeros desde el s. XIII, fueron señores de Prullans y Arsèguel y también propietarios de la Torre de Cadell. Muchos de sus miembros estuvieron directamente vinculados con el bandolerismo de los s. XVI y XVII, hecho que los enfrentó con los Nyerros, originarios del pueblo de Nyer, en el vecino Conflent.

ANTIGUA CASA DESCATLLAR

Perteneció a la familia Descatllar, una de las más antiguas de la Cerdaña. Se encuentra ubicada en el número 16 de la plaza Cabrinetty. De su fachada llaman la atención los motivos esgrafiados, hoy en día muy deteriorados. Desde el 1894 acogió el Círculo Agrícola Mercantil, conocido como el Casino de Abajo. También acogió una sala de espectáculos que se convirtió en cine a principios del s. XX. Durante la Guerra Civil, la CNT-FAI instaló allí una cooperativa.

MURALLES 4

Amb tota probabilitat, el nucli puigcerdanès va néixer sota l'empara del castell de Montcerdà, documentat per primera vegada el 1095. Al voltant del castell es van anar agrupant els habitatges, conjunt que a partir de 1177 seria reconegut pel rei com a comunitat pròpia. L'important creixement poblacional va conduir a titllar el nou nucli de vila i se li va conferir la capitalitat de la Cerdanya. A partir d'aleshores va començar a rebre molts privilegis reials, entre els quals el manament de fortificar la vila.

El primer recinte emmurallat, a la llum de l'estructura urbana, hauria estat el que, a vista d'ocell, presenta una forma ovalada. Tancava l'espai comprès entre les places Santa Maria i Major (avui Cabrinetty), i els carrers Espanya i Querol. No obstant això, el ràpid creixement de la població i

Espitlleres de la Muralla

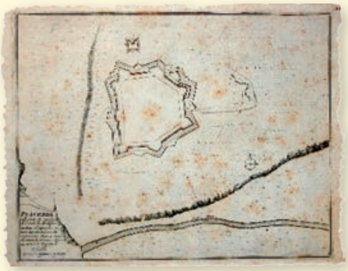

La villa de Puigcerdà en època medieval

l'arribada de noves comunitats, com la jueva i els ordes mendicants obligaren a refer el seu perímetre en diverses ocasions. En un primer projecte, molt ambiciós i inacabat, l'estany havia de quedar dins de les muralles i aquestes arribaven fins al pla de Rigolisa.

Els monarques i el mateix Consolat o Ajuntament van establir una normativa adreçada a la construcció de les cases i a la urbanització a l'entorn de la muralla (com la prohibició de fer-ho al seu costat o utilitzar les valls o fossats per a altres activitats). La normativa també obligava a que es fessin torres, trinxeres i barbacanes i, fins i tot, es concedí la possibilitat de cobrar un tribut per al seu finançament.

Al s. XVII, els murs tenien molta alçada i presentaven dues línies de sageteres; a més, un d'ells disposava d'un ampli passadís superior cobert amb llosa i amb torres intermèdies.

La fermesa de la muralla restà ben palesa al llarg dels segles, ja que aguantà molts atacs amb artilleria pesada, així com intents d'assalts i sucumbí en comptades ocasions. La darrera muralla, menys forta que la medieval, es va començar a enderrocar l'any 1880 tot cercant l'obertura de la població. Al llarg del temps hi ha hagut diverses portes que han anat canviant de nom: la del Castell, la de Querol, la del Call o de Framenors, la de la Morera, la de Llívia o Predicadors, la d'Age, la d'en Calva i la de la Barrada.

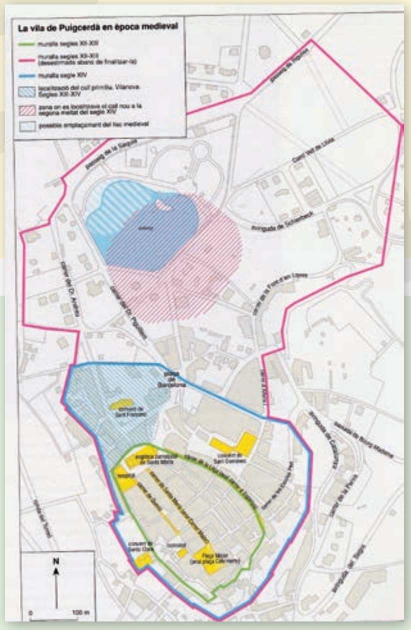

© Enciclopèdia Catalana. Autors: Sebastià Bosom i Oriol Mercadal

MURALLAS 4

Probablemente el núcleo de Puigcerdà se construyó al amparo del castillo de Montcerdà, documentado por primera vez en 1095. A su alrededor se debieron agrupar viviendas que a partir de 1177 fueron plenamente reconocidas por el rey como comunidad propia. Gracias al importante crecimiento poblacional se le otorgó al nuevo núcleo el título de villa y se le confirió la capitalidad cerdana. A partir de esta fecha recibe muchos privilegios, entre los que figura el mandamiento de fortificar la villa.

El primer recinto amurallado, a la luz de la estructura urbana, sería aquel que a vista de pájaro, presenta una forma ovalada. Encerraba el espacio comprendido entre las plazas Santa Maria y Major (hoy Cabrinetty) y entre las calles Espanya y Querol. No obstante, el rápido crecimiento y la llegada de nuevas comunidades, como la judía y las órdenes mendicantes obligó a rehacer el perímetro en varias ocasiones. En un primer proyecto, muy ambicioso e inacabado, el lago de Puigcerdà tenía que quedar dentro de las murallas y éstas llegaban hasta el *pla de Rigolisa* (llanura de Rigolisa).

Los monarcas y el mismo Ayuntamiento o Consulado impusieron normas para la construcción y urbanización entorno las murallas, como la prohibición de construir a su lado o de utilizar las fosas para otras actividades. También obligaba a que se hicieran torres, trincheras o barbacanas, e incluso se concedió la posibilidad de cobrar un impuesto para su financiación.

Plaza d'en Calva

En el s. XVII los muros tenían mucha altura y presentaban dos líneas de aspilleras, además uno de ellos contaba con un amplio pasillo superior cubierto con losa y con torres intermedias.

La firmeza de la muralla ha quedado bien demostrada a lo largo de los siglos, resistiendo a muchos ataques con artillería pesada e intentos de asalto y sucumbió en contadas ocasiones. La última muralla, ya no tan fuerte como la medieval, se empezó a derruir en 1880 buscando la apertura de la población.

A lo largo del tiempo han existido diferentes puertas que han ido cambiando de nombre: la puerta del *Castell*, la del *Querol*, la del *Call* o *Framenors*, la de la *Morera*, la de *Llívia* o *Predicadors*, la puerta *d'Age*, la *d'en Calva* y la de la *Barrada*.

ANTIC CONVENT DE SANT DOMÈNEC

Fundat pels dominics o predicadors vers el 1290 sota la protecció del rei Jaume I de Mallorca, fou el més afavorit i important de la comarca. Es composava d'església, edifici conventual, claustre i cementiri. Com a convent pròpiament dit va desaparèixer el 1835, amb l'exclaustració derivada de la desamortització de Mendizábal.

PART CONVENTUAL

Ha estat utilitzada per a diferents usos al llarg del darrer segle i mig (escoles, caserna militar, seu d'entitats, etc.). La part conventual fou rehabilitada el 1983 i, avui en dia, acull el Casal Sant Domènec, la Biblioteca Comtat de Cerdanya, l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya, l'Institut d'Estudis Ceretans i les Joventuts Musicals de Cerdanya. Al vestíbul hi ha l'entrada a un dels túnels de Puigcerdà, utilitzat com a refugi durant l'última Guerra.

CLAUSTRE

El claustre data d'una reforma de 1603. Actualment en resta un lateral que, retrobat vers l'any 1960, s'arranjà uns anys més tard, el 1978, segons el projecte de Josep M. Ribot. Les altres tres galeries del claustre van ser destruïdes durant l'ocupació napoleònica.

ESGLÉSIA

D'estil gòtic, el terratrèmol de 1428 l'afectà greument. Fou reedificada més baixa i escurçada per la part de l'absis. L'església consta d'una sola nau, està coberta a doble vessant i és sostinguda per arcs diafragmàtics ogivals. Entre els contraforts trobem les capelles laterals. Cal destacar-ne la portalada principal, del s. XV, construïda amb l'anomenat "marbre d'Isòvol", que integra elements fòssils un dels quals és ben visible. Al costat hi ha una arquivolta procedent de la portalada lateral de la derruïda església de Santa Maria. També integra diversos vitralls.

L'església fou de propietat municipal fins als anys 40 del s. XX, el temple tornà al bisbat mitjançant una permuta pel solar de l'antic temple de Santa Maria, enderrocat durant la Guerra Civil. Es va utilitzar per al culte novament el 1946 i es convertí en la seu de la parròquia.

A la tercera capella del costat de l'Evangeli podem contemplar unes pintures al fresc que daten entre els anys 1340 i 1355, de les quals se'n conserven fragments de tres composicions. L'autoria s'imputà inicialment a Guillem de Manresa, artista segurament originari de Lleida que s'hauria establert a Puigcerdà però, avui aquesta hipòtesi resulta incerta. L'estil ha estat definit com a protogòtic o gòtic lineal d'influència francesa.

La primera pintura, que recull gairebé exclusivament la part inferior d'una composició, està dedicada a la vida de sant Pere Màrtir. En destaca la rica gamma cromàtica dels edificis, amb una arquitectura semblant a la de les pintures gòtiques italianes, així com el seguit d'històries de la vida del sant: la predicació als heretges, la prèdica miraculosa, l'expulsió dels dimonis, etc.

La segona composició és un arbre de la Creu o de Sant Bonaventura. Senzilla en termes generals, resulta complicadíssima pels detalls i les nombroses i denses inscripcions. Un fullatge espès ocupa la totalitat del fons tot recordant un tapís, on s'hi superposa la creu amb Crist mort i el cap inclinat a la dreta. Del tronc central arrenquen sis llargues fileres a cada costat, perfectament simètriques, que són portadores de textos blancs sobre fons vermell. Sota el Crist hom pot observar la figura de la Verge (defallida i atesa per distintes dones), i la d'Isaïes i sant Joan, entre d'altres.

El tercer bloc, de precària conservació, podria ser una còpia d'un teixit oriental (àrab o persa); es tracta d'una composició decorativa amb cercles i lleons alats, rampants i enfrontats.

ANTIGUO CONVENTO DE SANTO DOMINGO

Fue fundado por los dominicos o predicadores hacia 1290 bajo la protección de *Jaume I* (Jaime I) de Mallorca, fue el más favorecido e importante de la comarca. Se componía de la iglesia, el edificio conventual, el claustro y el cementerio. En 1835 desapareció como convento con la exclaustración derivada de la desamortización.

PARTE CONVENTUAL

Ha sido utilizada para diferentes usos a lo largo de este último siglo y medio (escuelas, cuartel militar, sede de entidades, etc.). Fue rehabilitada en 1983 y hoy en día acoge el *Casal de Sant Domènec* de la Tercera Edad, la *Biblioteca Comtat de Cerdanya*, el Archivo Comarcal de la Cerdaña, el *Institut d'Estudis Ceretans* (Instituto de Estudios Ceretanos) y les *Joventuts Musicals de Cerdanya* (Juventudes Musicales de Cerdaña). En el vestíbulo se encuentra la entrada a uno de los túneles de Puigcerdà, utilizado como refugio durante la última Guerra.

CLAUSTRO

Data de una reforma hecha en 1603. Aún queda un lateral que se encontró hacia 1960 y fue arreglado en 1978 según el proyecto de Josep M. Ribot. Las otras tres galerías del claustro fueron destruidas durante la ocupación napoleónica.

IGLESIA

Es de estilo gótico y se vio seriamente afectada por el terremoto de 1428. Se reedifico más baja y se acortó por la parte del ábside. Formada por una sola nave, está cubierta a doble vertiente y se sostiene por arcos diafragmáticos ojivales. Entre los contrafuertes hay las capillas laterales.

Cabe destacar la puerta principal del s. XV, construida con el conocido "mármol de Isòvol", que integra elementos fósiles, uno de los cuales es bien visible. Al lado encontramos una arquivolta procedente de la puerta lateral de la derruida iglesia de Santa María. También integra diferentes vitrales.

La iglesia fue de propiedad municipal hasta los años 40 del s. XX, posteriormente el templo volvió al obispado mediante una permuta por el solar del antiguo templo de Santa María, derrocado durante la Guerra Civil. En 1946 se volvió a utilizar para el culto y se convirtió en sede de la parroquia.

En la tercera capilla del lado del Evangelio se pueden contemplar unas pinturas al fresco que datan entre 1340 y 1355, de las cuales se conservan fragmentos de tres composiciones. La autoría de la obra se imputó inicialmente a Guillem de Manresa, artista seguramente originario de Lleida que se habría establecido a Puigcerdà; a pesar de todo, hoy en día esta hipótesis resulta incierta. El estilo ha sido definido como protogótico o gótico lineal de influencia francesa.

La primera pintura, que recoge casi exclusivamente la parte inferior de una composición, está dedicada a la vida de *sant Pere Màrtir* (san Pedro Mártir). Destaca la rica gama cromática de los edificios, con una arquitectura parecida a la de las pinturas góticas italianas, así como las numerosas historias de la vida del santo: la predicación a los herejes, la prédica milagrosa, la expulsión de los demonios...

La segunda composición es un árbol de la Cruz o de *Sant Bonaventura*. Muy simple en términos generales, resulta muy complicada por sus detalles y las numerosas y densas inscripciones. Un follaje espeso ocupa la totalidad del fondo que recuerda un tapiz donde se superpone la cruz con Cristo muerto y la cabeza inclinada hacia la derecha. Del tronco central salen seis largas hileras a cada lado, perfectamente simétricas, y que son portadoras de textos blancos sobre un fondo rojo. Debajo del Cristo se puede observar la figura de la Virgen (desfallecida y atendida por diferentes mujeres), y la de Isaías y san Juan, entre otras.

El tercer bloque, en pésima conservación, podría ser una copia de una tela oriental (árabe o persa). Se trata de una composición decorativa con círculos y leones alados, rampantes y enfrentados.

CAMPANAR DE SANTA MARIA

És la única construcció que resta de l'antiga església parroquial de Santa Maria, d'estil gòtic, que ocupava l'actual plaça del mateix nom. Es començà a construir a partir de 1177 i fou enderrocada l'any 1936.

El campanar té una alçada de 35 m i descansa sobre quatre pilars rectangulars de granit a partir d'on arrenca la torre octogonal (s. XVIII). Està coronat per una ampla terrassa des d'on es gaudeix d'una extraordinària vista panoràmica. El campanar sofrí greus incendis com a conseqüència dels llamps i altres accidents.

Postal d'època. Interior església Santa Maria

El 1876 s'hi feren obres al capdamunt. A la dècada dels 90 del segle passat s'hi va fer una rehabilitació i la darrera data de 2013. Al cim del campanar trobem un vèrtex geodèsic de primer ordre situat a 1.238'4 m d'altitud.

S'ha de destacar la portalada ogival interior, del s. XIV, feta amb marbre roig d'Isòvol, que corresponia a l'entrada principal de l'església. Està formada per cinc arquivoltes on s'alternen motllures rodones i pentagonals. Aquestes se sostenen sobre deu columnes circulars culminades per capitells decorats amb motius vegetals finament esculpits. A la dreta, es conserva el baix relleu d'un traginer.

A diferents llocs del campanar podem observar pedres amb ornamentacions, marques de picapedrer i les dates corresponents a diverses obres. El primer tram de l'escala de cargol és l'original i està fet de granit. Malgrat la seva estretor, permet accedir al primer pis del campanar.

A l'exterior del campanar observem un rellotge. El primer que hi havia hagut, de 1415, fou substituït per un de 1610 obra de Joan Casals, el qual perdurà fins al 1844. D'aquest darrer, el constructor fou l'andorrà Bonaventura Lafita i es va costejar amb els beneficis obtinguts amb les representacions de la Passió que realitzaren alguns veïns de la vila. Encara podem contemplar la seva maquinària, tot i que, des de fa un temps resta en desús i avui dia, les campanes obeeixen a un sistema electrònic.

L'excavació arqueològica de 2013 ha deixat al descobert el mur nord de la nau i tres contraforts de la primera església, romànica, de la fi del s. XII i l'inici del s. XIII. Un altre fet important és la localització del fossat, associat al tancament defensiu de la vila des del s. XII. A més, a l'interior d'una de les criptes hi ha una arcada del pont a través del qual es passava el fossat i s'accedia al portal nord de la muralla, que connectava amb la vila nova i el call jueu.

També s'ha documentat la transformació en un temple gòtic, més gran, entre la fi del s. XIII i inicis del s. XIV, així com les conseqüències de diversos desastres, com els terratrèmols de 1428, l'incendi del campanar de 1650 i el del temple, l'any 1785, i les corresponents reparacions.

La part de l'atri es va ampliar al s. XVII mitjançant la construcció de dues capelles laterals amb els vasos funeraris o criptes. Endemés, s'excavà un túnel del qual s'ha documentat un tram de 12 m. La documentació i l'arqueologia han mostrat igualment les reformes fetes al s. XVIII per tal d'instal·lar un orgue, la decoració del segle XIX i, finalment, el procés d'espoli durant la Guerra Civil (desmuntatge de les voltes i parets, per revendre'n els carreus i les làpides), així com el procés d'adequació de l'espai després de la permuta de l'església de Sant Domènec.

Finalment, van aparèixer diferents elements dels quals en destaquen una clau de volta decorada, de mitjan s. XVII, que va pertànyer a la capella de la família Pujol, i també diversos elements arquitectònics i decoratius de les portalades gòtiques.

L'Oficina de Turisme de Puigcerdà es troba a la base del campanar de Santa Maria.

CAMPANARIO DE SANTA MARÍA

Es lo que queda de la antigua iglesia parroquial de *Santa Maria* (Santa María), una construcción gótica que ocupaba la plaza con el mismo nombre. Empezó a construirse en 1177 y fue derruida en 1936.

El campanario tiene 35 m de altura y descansa sobre cuatro pilares rectangulares de granito a partir de donde sale la torre octogonal (s. XVIII). Está coronado por una amplia terraza con unas vistas extraordinarias.

El campanario sufrió graves incendios por culpa de los rayos y de otros accidentes. En 1876 se hicieron obras en la cúspide. En la década de los 90 del siglo pasado se llevó a cabo una rehabilitación del mismo, siendo la última de 2013.

En la cima del campanario encontramos un vértice geodésico de primer orden situado a 1.238'4 m.

Hay que destacar la portalada ojival interior del s. XIV hecha con mármol rojo de Isòvol, que correspondía a la entrada principal del templo. Está compuesta por cinco arquivoltas donde se alternan molduras redondas y pentagonales. Éstas se sostienen sobre diez columnas redondas culminadas por sus respectivos capiteles decorados con motivos vegetales esculpidos de manera muy fina. A la derecha, se conserva el bajo relieve de un trajinero.

En diferentes sitios del campanario se pueden observar piedras con distintas ornamentaciones, marcas de picapedrero y las fechas correspondientes a diversas obras.

También se conserva el primer tramo de la escalera de caracol original hecha de granito que, a pesar de su estrechez, permite acceder al primer piso del campanario.

El primer reloj, de 1415, fue sustituido por uno de 1610 obra de Joan Casals el cual perduró hasta 1844. Su constructor fue el andorrano Bonaventura Lafita y se costeó con los beneficios obtenidos con las representaciones de la Pasión que protagonizaron algunos vecinos del municipio. Aun podemos observar la maquinaria del reloj, a pesar de todo, desde hace tiempo permanece mudo y, hoy en día, las campanas obedecen a un sistema electrónico.

La excavación arqueológica de 2013 ha dejado al descubierto el muro norte de la nave y tres contrafuertes de la primera iglesia, románica, de finales del s. XII e inicios del s. XIII. Otro hecho importante es la localización del foso que se asocia al cierre defensivo de la villa desde el s. XII. Además, en el interior de una de las criptas se encuentra una arcada del puente a través del cual se cruzaba el foso y se accedía a la puerta norte de la muralla y que comunicaba con la villa nueva y la judería.

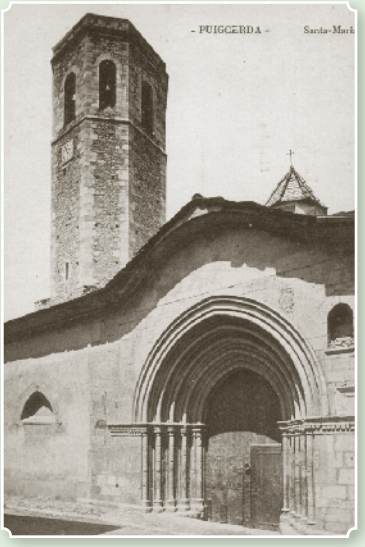

Postal de época. Iglesia de Santa María

También se documentó la transformación en un templo gótico, mayor, entre finales del s. XIII e inicios del s. XIV, así como las consecuencias de diversos desastres, como los terremotos de 1428, el incendio del campanario en 1650 y el del templo en 1785 y sus respectivas reparaciones.

La parte del atrio se amplió en el s. XVII con la construcción de dos capillas laterales con los vasos funerarios o criptas. Además, se excavó un túnel del que se ha documentado un tramo de 12 m. La documentación y la arqueología han demostrado igualmente las reformas llevadas a cabo en el s. XVIII para la instalación de un órgano, la decoración del s. XIX y, finalmente el procedimiento de expolio durante la Guerra Civil (desmontaje de las bóvedas y paredes para revender los sillares y las lápidas) y el proceso de adecuación del espacio después de la permuta de la iglesia de *Sant Domènec* (Santo Domingo).

Finalmente, aparecieron diferentes elementos de los cuales destacamos una clave de bóveda decorada (mediados del s. XVII) y que perteneció a la capilla de la familia Pujol, así como diferentes elementos arquitectónicos y decorativos de las portaladas góticas.

La Oficina de Turismo de Puigcerdà se encuentra en la base del campanario de Santa María.

PLAÇA DEL CALL

7

La necessitat de poder ubicar les noves comunitats de mendicants, jueus, artesans i comerciants arribades entre la segona meitat del s. XIII i inicis del s. XIV, obligà al Consolat a planificar la urbanització de nous terrenys extramurs, a tocar de la vila vella.

Els textos certifiquen l'aixecament d'una "vila nova", contigua a la part de la muralla propera a l'església parroquial de Santa Maria i comunicada per una porta. És la zona que estaria compresa entre la rambla Josep Maria Martí, els carrers Puigpedrós i Sant Agustí i la plaça Barcelona. El traçat urbanístic de la zona presentava una disposició distinta a la de la vila vella. A partir de 1325 es menciona una altra porta, la del "Call dels jueus".

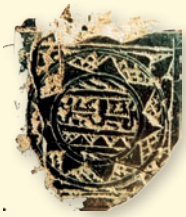

Segell jueu per marcar el pa amb llegenda en àrab, s.XIV. Museu Cerdà

Les excavacions arqueològiques, fetes entre els anys 1992 i 2006, posaren al descobert un barri de cases ordenades a banda i banda dels carrers, que

Escales fort Adrià (excavacions 2002)

empraven parets mitgeres, de forma que tant la façana com el darrere donaven a un d'aquests vials. Les primeres es recolzaren directament a l'antiga muralla. Unes poques restes, visitables en un futur proper (com a complement del Museu Cerdà), es conserven sota un dels edificis de la zona. Entre els objectes jueus més significatius localitzats i ara conservats al museu tenim un fragment de llàntia de Hanukkà i un segell per marcar el pa àzim, de fusta d'eben amb una llegenda en àrab.

L'any 1333, els franciscans fundaren un convent que constava d'església, claustre, capelles annexes, dependències conventuals, horts i cementiri. L'obra va afectar una gran part del barri jueu (amb la reutilització de la sinagoga com a refetor) i es produí un desplaçament dels habitatges cap al sector de l'estany de Puigcerdà. El 1567, la ruïna econòmica del convent va fer que els monjos es plantegessin marxar de la vila i el 1578 foren substituïts pels agustins, els quals s'hi establiren fins al 1835, quan van ser exclaustrats per raó de la desamortització. El 1836, l'Ajuntament aprovà el seu enderrocament.

A la fi del 1707, els francesos construïren el fort Adrià tot aprofitant el convent de Sant Agustí com a caserna. Per fer-ho, enderrocaren més de cent cases del sector al llarg d'un perímetre que es corresponia aproximadament amb el de l'antic call jueu medieval. La fortificació fou destruïda pels propis francesos en marxar el 1714. Una part del fort va ser exhumat en unes excavacions arqueològiques dutes a terme amb motiu de la construcció d'un pàrquing soterrat, que alhora el destruí.

PLAZA DE LA JUDERÍA

7

La necesidad de poder ubicar a las distintas comunidades de mendicantes, judíos, artesanos y comerciantes llegadas entre la segunda mitad del s. XIII e inicios del s. XIV, obligó al Consulado a planificar la urbanización de nuevos terrenos extramuros, tocando a la villa antigua.

Los textos certifican el levantamiento de la una "villa nueva" anexa a la parte de la muralla más próxima a la iglesia parroquial de Santa María y comunicada por una puerta. Esta zona estaría comprendida entre la rambla Josep Maria Martí, las calles Puigpedrós y Sant Agustí y la plaza Barcelona.

El trazado urbanístico de la zona tenía una disposición distinta a la de la villa vieja. A partir de 1325 se menciona otra puerta, la del *Call dels jueus* (judería).

Las excavaciones arqueológicas, realizadas entre 1992 y 2006, dieron luz a un barrio de casas ordenadas a ambos lados de las calles, que utilizaban paredes medianeras de forma que tanto la fachada como la parte de atrás daban a uno de estos viales. Las primeras se apoyaban directamente en la antigua muralla. Algunos restos, visitables en un futuro próximo, como complemento del Museo Cerdà, se conservan debajo uno de los edificios de la zona. Entre los objetos judíos más significativos localizados y ahora conservados en el Museo Cerdà tenemos un fragmento de lámpara de Hannuka y un sello para marcar el pan ácimo, de madera de ébano que contiene una leyenda en árabe.

Lámpara Hannukah

En 1333, los franciscanos fundaron un convento que constaba de iglesia, claustro, capillas, dependencias conventuales, huertos y cementerio. La obra afectó a una gran parte del barrio judío (con la reutilización de la sinagoga para refectorio) y se produjo un desplazamiento de las viviendas hacia el sector del lago de Puigcerdà. En 1567, la ruina económica del convento hizo que los monjes se plantearan irse de Puigcerdà y en 1578 fueron substituidos por los agustinos que se establecieron en el convento hasta 1835, año en el que fueron exclaustrados debido a la desamortización. En 1836, el Ayuntamiento aprobó su demolición.

Hacia finales de 1707, los franceses construyeron el fuerte *Adrià* (Adrián) aprovechando el convento de *Sant Agustí* (San Agustín) como cuartel. Para poder construirlo fue necesario derrumbar más de cien casas a lo largo del perímetro que se correspondía aproximadamente con el de la antigua judería medieval. La fortificación fue destruida por los mismos franceses al marcharse en 1714. Una parte del fuerte fue exhumada en unas excavaciones arqueológicas que se llevaron a cabo con motivo de la construcción de un parking subterráneo, que al mismo tiempo se destruyó.

CASINO CERETÀ

8

Conegut com a “Casino de Dalt” pels vilatans i vilatanes. L’edifici fou construït per la Societat del Casino Ceretà, fundada el 1879, i el seu arquitecte va ser en Calixte Freixa. Es va finançar mitjançant accions i fou inaugurat l’any 1893, però el 1904 patí un greu incendi que malmeté gran part del teatre. Després d’una ràpida reconstrucció, segons el projecte de Josep Domènech i Estapà, es va poder reinaugurar l’any 1906. Les principals reformes fetes al casino daten de 1933 i de les darreries del s. XX, quan es va refer tot el seu interior.

Durant la Guerra Civil, el comitè de la CNT–FAI va confiscar-lo. Passat un temps fou retornat a la societat civil, però mai ja no assoliria el seu nivell d’activitat i restà relegat a l’organització d’actes culturals, sobretot teatre i cinema.

Avui en dia és un dels edificis més representatius de Puigcerdà. Dissenyat originàriament amb elements d’estil neoclàssic, finalment la seva construcció seguí cànons més eclèctics d’acord amb els corrents de l’època. Consta, bàsicament, de dos grans blocs separats per una glorieta al centre. D’una banda, el teatre, que té la seva entrada a la plaça Barcelona. De l’altra, el casino, destinat a seu social. Comptava amb distintes sales d’ús divers, com l’administració, el cafè, els billars, la biblioteca, la sala de descans, etc. Actualment, a més del teatre cinema, hom hi troba una sala d’exposicions, així com altres espais. Al seu interior es poden contemplar sostres amb motllures i el gran llum de braços situat al saló octogonal, adquirit cap a la dècada de 1970 a València.

Al llarg dels anys ha tingut un pes social i cultural molt important, tant per als vilatans i vilatanes com per als estiuejants, sent un notable centre de tertúlies, així com de representacions teatrals, varietats i cinema.

El teló original del teatre es va salvar del foc i en l’actualitat es conserva al Museu Cerdà. Fou pintat per Maurici Vilomara i Virgili (Barcelona 1847–1930), un dels creadors de l’escola catalana d’escenografia realista, el qual, més tard, passà a ser l’escenògraf del Gran Teatre del Liceu, on ubicà el seu taller. La façana integra rostres i màscares que representen diversos personatges del món de la faràndula.

Postal d’època. Interior teatre Casino. Es pot observar el decorat

CASINO CERETANO

8

Conocido como “Casino de Arriba” por los habitantes de la villa, el edificio fue construido por la Sociedad del Casino Ceretà, fundada en 1879, y su arquitecto fue Calixte Freixa. Se financió a través de acciones y fue inaugurado en 1893. Sin embargo, en 1904 sufrió un grave incendio que afectó gran parte del teatro. Después de una rápida reconstrucción, según el proyecto de Josep Domènech i Estapà, se volvió a inaugurar en 1906. Las principales reformas datan de 1933 y de finales del s. XX, cuando se reformaría todo el interior.

Durante la Guerra Civil, el comité de la CNT-FAI lo incautó. Cuando fue devuelto a la sociedad civil, ya no retomó su dinámica de actividad y fue relegado a actos culturales, principalmente, teatro y cine.

Es uno de los edificios más representativos de Puigcerdà. Fue diseñado originariamente con elementos arquitectónicos de estilo neoclásico; finalmente su construcción siguió unos cánones más eclécticos, de acuerdo con las corrientes de la época. El edificio consta, básicamente, de dos grandes bloques separados por una glorieta central. Por un lado, el teatro, que tiene su entrada por la plaza Barcelona; por el otro, el casino, que se llegó a utilizar como sede social. Contaba además con distintas salas de uso diverso, como la administración, el café, los billares, la biblioteca, la sala de reposo, etc. A día de hoy, además del teatro cine, cuenta con una sala de exposiciones y otros espacios.

En el interior se observan techos con molduras y una gran lámpara de brazos situada en el salón octogonal, adquirida hacia la década de 1970 en Valencia.

A lo largo de los años ha tenido un peso social y cultural muy importante, tanto para los habitantes de Puigcerdà como para los veraneantes, siendo un notable centro de tertulias, de representaciones teatrales, de variedades y de cine.

El telón del teatro original se salvó del fuego y en la actualidad se conserva en el Museo Cerdà. Lo pintó Maurici Vilomara Virgili (Barcelona 1847-1930), uno de los creadores de la escuela catalana de escenografía realista, el cual, más tarde pasó a ser escenógrafo del Teatro del Liceo, donde ubicó su taller.

La fachada del casino ceretano integra rostros además de máscaras que quieren representar a diferentes personajes del mundo de la farándula.

L'ESTANY 9

Postal d'època. Barques al llac

El primer document conservat que en parla data del 2 de desembre de 1260, quan el paborde de Sant Miquel de Cuixà (monestir propietari del pla de Rigolisa durant segles) cedí un terreny que es trobava al seu costat.

Alimentat per la sèquia, ha estat el gran subministrador d'aigua destinada a usos domèstics com són el regadiu, la neteja de recs i clavegueres i per fer front als incendis, tasques algunes de les quals avui dia encara acompleix. També es feien altres aprofitaments que, normalment, eren arrendats com l'extracció del glaç que, tallat en blocs rectangulars, s'emmagatzemava al pou de la neu o del glaç situat a prop seu i construït el 1642. El llot s'aprofitava com a fertilitzant i la sorra per a la construcció. Al s. XVIII es pescaven truites, barbs, bagres i anguiles i, posteriorment, s'introduïren el gardí, el barb roig, la carpa, el gobi i la truita comuna.

L'arrendador dels aprofitaments havia de complir els requisits econòmics però també d'altres que van anar variant amb els segles, com la conservació dels arbres, les obres de manteniment, la vigilància de la pesca furtiva, la neteja i la venda del peix en subhasta pública així com el fet de tenir sempre una barca a disposició de l'Ajuntament. Una tasca que sempre preocupà molt, per tal d'evitar possibles malalties contagioses entre la població, fou la de la seva neteja, en especial durant els s. XVIII i XIX. Les neteges millor documentades són les dels anys 1806, 1885, 1927, 1933, 1984 i 1992.

A partir de les darreries del s. XIX es va dur a terme un nou tipus d'explotació: la recreativa, lligada a l'incipient turisme estival. Cal esmentar que el primer partit d'hoquei sobre gel fet a Puigcerdà tingué lloc damunt l'estany l'any 1956.

La seva actual fesomia és el resultat d'una reforma iniciada el 1991 i finalitzada a finals de la dècada. Amb aquesta reforma, el seu perímetre passà de ser un hexàgon irregular a tenir unes formes sinuoses; a més, se'n retirà la barana d'obra, es desplaçà l'illa del centre, es canvià la il·luminació i s'integraren nous elements arquitectònics, vegetals i de senyalització.

Sembla que els cignes foren introduïts l'any 1928. Altres espècies d'aus que hom hi pot trobar són els ànecs ("tirons" en la parla de la Cerdanya) i, molt ocasionalment, el bernat pescaire, el gavià argentat, la gavina vulgar o la polla d'aigua. I també podem observar esquirols saltant entre les branques dels arbres i les tanques vegetals.

En el seu marc s'hi celebra una festa centenària (presidida per la Vella de l'Estany) que té el seu origen en la *Fiesta Nocturna a la Veneciana* celebrada pels pioners de l'estiueig a Cerdanya.

EL LAGO 9

El primer documento conservado que habla del lago de Puigcerdà es del 2 de diciembre de 1260, cuando el pavorde de Sant Miquel de Cuixà (monasterio propietario del *pla de Rigolisa* durante siglos) cedió un terreno colindante.

Alimentado por la acequia, el lago ha sido el gran suministrador de agua destinada a usos domésticos, al regadío, a la limpieza de los riegos y cloacas y para hacer frente a los incendios, tareas, algunas de las cuales, todavía cumple. También había otros aprovechamientos que, normalmente, eran arrendados, como la extracción de hielo cortado en bloques rectangulares que se almacenaba en el pozo de la nieve o del hielo situado cerca del lago y construido en 1642. El lodo se aprovechaba como fertilizante y la arena para la construcción. En el s. XVII se pescaban truchas, barbos, bagres y angulas; posteriormente se introdujeron el gardí, el barbo rojo, la carpa, el gobio y la trucha común.

El arrendador de los aprovechamientos tenía que cumplir, además de los requisitos económicos, otros que fueran variando, como la conservación del arbolado, las obras de mantenimiento, vigilar la pesca furtiva, la limpieza y la venta del pescado en subasta pública, así como tener una barca a disposición del Ayuntamiento. Una tarea que siempre preocupó mucho, para evitar posibles enfermedades contagiosas entre la población, fue la limpieza del lago, especialmente en los s. XVIII y XIX. Las limpiezas mejor documentadas datan los años 1806, 1885, 1927, 1933, 1984 y 1992.

A partir de finales del s. XIX se llevó a cabo un nuevo tipo de explotación: la recreativa, unida al incipiente turismo veraniego. Cabe destacar que el primer partido de hockey hielo en Puigcerdà tuvo lugar sobre el lago en 1956.

Su actual fisonomía es el resultado de una reforma iniciada en el año 1991 y concluida a finales de la década. Con esta reforma, su perímetro cambió de la forma hexagonal irregular a formas más curvas; además se retiró la barandilla de obra y se desplazó el islote del centro, se cambió la iluminación y se integraron nuevos elementos arquitectónicos vegetales y de señalización.

Parece ser que los cisnes se introdujeron en el lago de Puigcerdà en 1928. Otras especies de aves que podemos encontrar son los patos (*tirons* en el lenguaje de la Cerdaña) y, aunque muy ocasionalmente, la garza real, la gaviota argéntea, la gaviota común o la polla de agua. También podemos ver ardillas saltando entre las ramas de los árboles y las vallas vegetales.

En su entorno se celebra una fiesta centenaria, presidida por la *Vella de l'Estany* (Vieja del Lago), que tiene su origen en la Fiesta Nocturna a la Veneciana celebrada por los pioneros del veraneo en la Cerdaña.

LA SÈQUIA 10

És un element imprescindible per a Puigcerdà, ja que la seva aigua ha acomplert diverses funcions al llarg dels segles, entre les que destaca la del regadiu. Neix a Riutés, prop de la Tor de Querol, pren l'aigua del riu Querol o Aravó i el seu recorregut el fa majoritàriament per terres que resten sota administració francesa des del Tractat dels Pirineus.

La primera notícia de la sèquia és de l'any 1310, quan era el rec reial, moment en què els cònsols puigcerdanesos pagaren 500 ducats al procurador reial per tal d'ajudar a sufragar les despeses per fer-la arribar a la vila. Vuit anys després, la població comprava l'aigua al rei Sanç.

La sèquia porta l'aigua a l'estany i des de sempre Puigcerdà ha mantingut el dret sobre ella. El 1866, al Tractat de Baiona, signat entre la corona francesa i l'espanyola, es reconeixia la propietat a favor de la vila i, el 1868, s'establia un reglament en què es creava una comissió internacional, avui encara vigent, de la qual n'és el president l'alcalde de Puigcerdà.

L'any 1991 s'iniciaren les obres de canalització amb prefabricats en una part del seu recorregut, de manera que s'evità la pèrdua d'aigua per filtracions. Sobre els drets relacionats amb la sèquia hi ha hagut diverses i equívoques interpretacions, derivades d'una manca de coneixement del reglament. Així, el cabal d'aigua sempre s'ha de mantenir i en cas de baixar poca aigua pel riu, Puigcerdà té el dret d'augmentar les hores assenyalades en detriment dels altres usuaris.

Així mateix, la sèquia i les seves vores, fins a un total de 6'50 m d'amplada, és propietat del municipi. Les despeses de conservació i reparació de la captació i el llarg tram que es troba en territori francès van a càrrec per meitats entre els usuaris de banda i banda de la frontera, mentre que el tram del nostre municipi, lògicament, depèn dels puigcerdanesos.

A l'entrada del municipi, a la zona del Torniquet, hi ha un petit estany artificial amb una zona d'esbarjo.

LA ACEQUIA 10

Es un elemento imprescindible para Puigcerdà, ya que su agua ha cumplido diferentes funciones a lo largo de los siglos, entre las cuales destaca el regadío. Nace en Riutés, cerca de la Tor de Querol y coge el agua del río Querol o Aravó. Su recorrido se realiza mayoritariamente por tierras que están bajo la administración francesa desde el Tratado de los Pirineos.

La primera noticia que se tiene es de 1310, cuando era la acequia real, momento en el que los cónsules puigcerdaneses pagaron 500 ducados al procurador real para ayudar a sufragar los gastos de hacerla llegar hasta la villa. Ocho años más tarde, la población compraba el agua al rey Sancho.

La acequia lleva el agua al lago de Puigcerdà y desde siempre, Puigcerdà ha mantenido el derecho sobre ella. En 1866, en el Tratado de Bayona, firmado entre la corona francesa y la corona española, se reconocía la propiedad a favor del municipio y en 1868 se establece un reglamento en donde se creaba una comisión internacional, que aún hoy en día está vigente y cuyo presidente es el alcalde de Puigcerdà.

En 1991 empezaron las obras de canalización con prefabricados en una parte del recorrido del trazado de la acequia; con ellos se evita una gran pérdida de agua por filtraciones.

Sobre los derechos relacionados con la acequia ha habido habitualmente interpretaciones diversas y equivocadas, derivadas de una falta de conocimiento del reglamento. Así, por lo que respecta al caudal de agua, éste siempre tiene que mantenerse y en caso de bajar poca agua por el río, Puigcerdà tiene la potestad de aumentar el número de horas en perjuicio de los demás usuarios. Así mismo, la acequia (y sus bordes hasta un total de 6'5 m) es propiedad del municipio de Puigcerdà. Los gastos de conservación y reparación de la presa y de todo el tramo que discurre en territorio francés van a cargo a medias entre los usuarios españoles y franceses mientras que, el tramo que fluye por el municipio de Puigcerdà, depende, lógicamente de los puigcerdaneses.

En la entrada del municipio, en la zona del Torniquet, encontramos un pequeño lago artificial con una zona de recreo.

SANT JAUME DE RIGOLISA 11

Rigolisa, avui un llogaret situat al damunt i al nord-est del puig Cerdà, d'antuvi fou un poble documentat almenys des del s. X. Des de l'alta edat mitjana i fins al s. XVIII va pertànyer al monestir de Sant Miquel de Cuixà. La seva església era dedicada a sant Jaume.

Dibuix d'època de Sant Jaume de Rigolisa

El terme era força gran i sembla que abastava des del mas, avui existent, fins a les cases que hi havia a l'altre costat del pont de Sant Martí, a la dreta del riu Querol o Aravó i, que avui dia, pertany al terme de Guils de Cerdanya.

El nucli, despoblat progressivament, va passar a dependre administrativament de Puigcerdà. "Rigolisa" és un topònim que apareix per primer cop l'any 946 als pergamins fins ara coneguts com a *Eragolissa*. D'origen preromà i caire basc, es creu que és format d'*Errako* i *lezea*, i que podria significar "barranc del cremat".

CAPELLA DE SANT JAUME DE RIGOLISA

L'antiga capella, de probable origen romànic, fou destruïda pels francesos el 1793. Poc després fou reconstruïda per la família Guasch i el 1885 tornava a estar gairebé en ruïnes.

Amb l'adquisició de la finca per part de Fèlix Macià Gelbert, des d'un primer moment tingué la intenció de portar a terme la seva reconstrucció, que finalment farien els seus fills Fèlix i Mercè Macià Bonaplata.

L'actual temple, lleugerament desplaçat de l'anterior, fou beneït el 25 de juliol (dia de Sant Jaume) de 1887. La capella, d'un estil neogòtic, consta de tres parts: una cripta sota el presbiteri, la capella pròpiament dita i el campanar quadrat de 17 m d'alçada. L'arquitecte fou el barceloní Salvador Viñals. El retable i altres pintures eren obra de Pere Borrell del Caso, les quals es perderen amb el saqueig que va patir durant la Guerra Civil. A la porta de l'església encara es poden observar marques de trets dels milicians de l'any 1936.

Als voltants de Rigolisa, per Sant Jaume, se celebrava un important aplec, que al llarg de les darreres dècades s'ha anat perdent fins arribar a ser testimonial. Moltes eren les famílies que es reunien a la plaça i als voltants per berenar i ballar sardanes. La font, la taula i els bancs, avui desapareguts, s'integraven com a elements refrescants de la celebració.

SANT JAUME DE RIGOLISA 11

Rigolisa, es hoy en día una aldea situada encima y en la parte noreste del monte Cerdà. Tiempo atrás fue un pueblo documentado por lo menos, del s. X. Desde la alta edad media y hasta el s. XVIII perteneció al monasterio de Sant Miquel de Cuixà. Su iglesia estaba dedicada a *sant Jaume* (san Jaime).

Postal de época. (2-10-1901)

El término municipal era bastante grande y parece ser que llegaba desde la masía que hoy todavía existe hasta las casas que se encontraban al otro lado del puente de Sant Martí, situado a la derecha del río Querol o Aravó, y que hoy en día pertenece al término municipal de Guils de Cerdanya.

El núcleo, progresivamente despoblado, pasó a depender administrativamente de Puigcerdà. "Rigolisa" es un topónimo que aparece por primera vez en los pergaminos conocidos hasta el momento, en el año 946, como *Eragolissa*. De origen prerromano y de naturaleza vasca, probamente formado por *Errako* y *Lezea*, y que significa "barranco del quemado".

CAPILLA DE SANT JAUME DE RIGOLISA

La antigua capilla de probable origen románico fue destruida por los franceses en 1793. Poco tiempo después fue reconstruida por la familia Guasch. En 1885 estaba casi en ruinas. Con la adquisición de la finca por parte de Fèlix Macià Gelbert, desde un primer momento tuvo la intención de reconstruirla, aunque finalmente lo harían sus hijos Fèlix y Mercè Macià Bonaplata.

El templo actual, ligeramente desplazado del anterior, fue bendecido el día 25 de julio (día de San Jaime) de 1887. La capilla, de estilo neogótico, consta de 3 partes: una cripta bajo el presbiterio, la capilla propiamente dicha y el campanario cuadrado que se levanta 17 m. Su arquitecto fue el barcelonés Salvador Viñals.

El retablo y otras pinturas fueron obra de Pere Borrell del Caso, pero se perdieron en el saqueo que sufrió durante la Guerra Civil. En la puerta de la iglesia todavía hoy se pueden observar marcas de disparos de los milicianos del año 1936.

En los alrededores de Rigolisa, por San Jaime, se celebraba una importante romería que a lo largo de las últimas décadas se ha ido perdiendo hasta llegar a ser testimonial. Muchas eran las familias que se reunían en la plaza y cercanías para merendar y bailar sardanas. La fuente, la mesa y los bancos, hoy en día desaparecidos, se integraban como elementos refrescantes de la celebración.

EL POU DE GLAÇ

12

El "Pou de glaç" és una cambra ubicada just sota la plaça de l'Ajuntament. La sala, també anomenada "Ull de basilisc" és probablement un dels elements patrimonials més antics i millor conservats de la vila. Es pot accedir-hi a través d'un túnel des de la placeta Josep Pla.

La primera funció de la sala data del segle XIII i s'utilitza per acumular aigües pluvials; d'aquesta manera s'obté una reserva hidràulica per a la població en cas de bloqueig exterior a causa dels assetjaments continuats que rep la vila.

El Pou de glaç s'utilitza com a tal a partir del segle XVI. Durant els segles XVIII i XIX, Versalles marca la pauta cultural a Europa i fa que el glaç sigui un producte exclusiu de la noblesa, utilitzant-lo en begudes amb gel, granissats, etc.., cosa que els hi donava prestigi. Conscients del potencial econòmic, Puigcerdà extreu el glaç del llac, l'emmagatzema i posteriorment, el comercialitza.

A partir de la segona meitat del segle XIX, el Pou de glaç queda en desús i la sala s'abandona.

Actualment, gràcies a les últimes reformes estructurals per part de l'Ajuntament, el Pou de glaç es pot visitar sota prèvia petició a l'oficina de Turisme de Puigcerdà.

EL POZO DE HIELO

12

El "Pozo de hielo" es una sala ubicada debajo de la plaza del Ayuntamiento. Dicha sala, también llamada "Ojo de Basilisco" es probablemente uno de los elementos patrimoniales más antiguos i mejor conservados del municipio. Se puede acceder a través de un túnel desde la placeta Josep Pla.

La primera función de la sala data del siglo XIII y se utiliza para acumular aguas pluviales; de este modo se obtiene una reserva hidráulica para la población en caso de bloqueo exterior debido a los ataques continuados que la villa recibe.

El Pozo de hielo se utiliza como tal a partir del siglo XVI. Durante los siglos XVIII y XIX, Versalles marca la pauta cultural en Europa y esto hace que el hielo sea un producto exclusivo de la nobleza, utilizándolo en bebidas con hielo, granizados, etc., cosa que les daba prestigio. Consciente del potencial económico, Puigcerdà extrae el hielo del lago, lo almacena y posteriormente, lo comercializa.

A partir de la segunda mitad del siglo XIX, El Pozo de hielo queda en desuso i la sala se abandona.

Actualmente, gracias a las últimas reformas estructurales por parte del Ayuntamiento, el Pozo de hielo se puede visitar bajo petición previa en la oficina de Turismo de Puigcerdà.

CONVENT DE CLAUSURA - MUSEU CERDÀ

El 1885, el bisbe d'Urgell el fundà, per tal d'acollir les Carmelites descalces o de clausura, reformades de Santa Teresa de Jesús, i es dedicà al Sagrat Cor.

El primer convent fou interí, però s'engrandí progressivament gràcies a les donacions de particulars. Les primeres cinc germanes procedien de la comunitat de Mataró.

El 1889 ja hi havia una nova galeria i un any després començaren les obres de l'església, sota la direcció de l'arquitecte Calixte Freixa, la qual es beneí el 1897. El 1937 fou utilitzat com a caserna de la Guàrdia d'Assalt i a la fi de la Guerra Civil ocupat per les tropes nacionals, que poc després el van retornar a la congregació.

Transcorreguts uns anys de tranquil·la clausura, la progressiva construcció de l'entorn i la manca de solitud van fer que el 1982 la comunitat carmelita abandonés la vila. Aleshores, l'Ajuntament adquirí l'edifici i el 1993 s'iniciaren les obres del Museu Cerdà.

Avui, aquest centre realitza tasques de salvaguarda, restauració, recerca i difusió del patrimoni cerdà i fomenta el coneixement del medi natural, la història, l'etnologia i l'art a partir d'exposicions temporals, pròpies o alienes. Custodia col·leccions de paleontologia i mineralogia (fòssils i roques), arqueologia (del paleolític a l'edat mitjana), història (s. XVI a XX), etnologia (agroramaders, oficis, esports d'hivern...) i art (pintura i escultura).

D'altra banda, acull conferències, jornades formatives, congressos, tallers pedagògics, concerts i audicions, amb l'objectiu de donar suport al desenvolupament social i turístic de la Vila i de Cerdanya. Pel que fa als espais d'exposició permanent, hi ha un dedicat a la casa i la família cerdana tradicional i pròximament s'obrirà una sala que versarà sobre la història de Puigcerdà.

LA CASA I LA FAMÍLIA CERDANA (segles XIX i XX)

Espai pagesia i artesans

Aquest espai vol explicar l'evolució d'aquesta en tant que arquitectura i família al llarg d'un segle i mig, aproximadament de mitjan segle XIX a finals del segle XX.

El discurs museològic mostra les transformacions de l'economia cerdana i les relacions laborals, socials i familiars, a partir de tres subespais temàtics:

- **El treball i les relacions laborals i de producció.**
- **L'arquitectura de la casa rural cerdana.**
- **Les relacions socials i l'estructura familiar.**

Pel que fa a la museografia, s'ha volgut fer un tractament proper al visitant i poc encotillat, amb escasses barreres físiques i evitant un excés de retolació, però alhora no mancat de continguts ni d'interactivitat. **Un primer nivell de presentació** mostra una **recreació dels espais** on **l'objecte** és el protagonisme i simbolitza el tema que s'explica. Com a exemples tenim **el badiu**, magatzem de la producció i dels estris de la llar pagesa o els objectes que il·lustren els diversos oficis, claus en el desenvolupament de les feines agrícoles i ramaderes. En els espais domèstics, **el puela** –que en certa manera reemplaça el foc a terra– com a element destacat en les funcions bàsiques de cuina, i calefacció, així com de convivència (esdevé "el centre del món"), **el bressol**, que parla de la importància de la institució de l'hereu i de la transmissió del patrimoni familiar, i **l'arca o caixa de núvia**, la qual simbolitza el matrimoni i el dot, en clar homenatge al rol de la dona.

Un segon nivell de lectura es fa mitjançant les **pantalles tàctils**. Al primer espai un punt d'informació ens permet ampliar el coneixement, amb textos referits als treball, l'arquitectura i la família i il·lustrats amb unes 150 fotografies d'època. **Una segona mostra les característiques de tres cases cerdanes** relacionades amb paisatges i famílies d'estatus ben diferents. En el tercer subespai, **un audiovisual** integra imatges antigues, sons ambientals i frases que **reforcen la comprensió dels àmbits domèstics.**

Els objectes exposats en part són adquisicions del Museu, però en la seva majoria es tracta de donacions o dipòsits fets per particulars.

CONVENTO DE CLAUSURA - MUSEO CERDÀ

En 1885, el obispo de Urgell lo fundó para acoger las Carmelitas Descalzas o de Clausura, reformadas de Santa Teresa de Jesús, y se dedicó al Sagrado Corazón.

El primer convento fue temporal, pero se amplió progresivamente gracias a las donaciones de particulares. Las primeras cinco hermanas procedían de la comunidad de Mataró.

En 1889 ya se había construido una nueva galería y un año después comenzaron las obras de la iglesia, bajo la dirección del arquitecto Calixte Freixa, la cual se bendijo en 1897.

En 1937, el edificio del convento fue utilizado como cuartel de la Guardia de Asalto. Cuando terminó la Guerra fue ocupado, brevemente, por las tropas nacionales, que poco después lo devolverían a la congregación.

Pasados unos años de tranquila clausura, la progresiva construcción del entorno y la falta de la deseada soledad, provocó que la comunidad de Carmelitas Descalzas abandonara el municipio en 1982. Fue entonces cuando el Ayuntamiento adquirió el edificio y en 1993 se iniciaron las obras del futuro Museo Cerdà.

Actualmente, este centro realiza tareas de salvaguarda, restauración, investigación y difusión del patrimonio ceretano y fomenta el conocimiento del medio natural, la historia, la etnología y el arte a partir de exposiciones temporales e itinerantes, propias o ajenas. Custodia colecciones de paleontología y mineralogía (fósiles y rocas), de arqueología (del Paleolítico a la Edad Media), de historia (s. XVI al s. XX), de etnología (agroganadería, de oficios, deportes de invierno...) y de arte (pintura y escultura).

Además, acoge conferencias, jornadas formativas, congresos, talleres pedagógicos, conciertos y audiciones con el objetivo de ofrecer soporte para el desarrollo social y turístico tanto de la Villa de Puigcerdà como de la Cerdaña.

Por lo que respecta a los espacios de exposición permanente, hay uno dedicado a la casa y la familia ceretana tradicional y próximamente se abrirá una sala que explicará la historia de Puigcerdà.

LA CASA Y LA FAMILIA CERETANA (s. XIX-XX)

Este espacio pretende explicar la evolución de ésta en términos de arquitectura y familia a lo largo de un siglo y medio, aproximadamente de mediados del s. XIX hasta finales del s. XX.

El discurso museográfico muestra las transformaciones de la economía ceretana y las relaciones laborales, sociales y familiares, a partir de tres subespacios temáticos:

- **El trabajo y las relaciones laborales y de producción.**
- **La arquitectura de la casa rural ceretana.**
- **Las relaciones sociales y la estructura familiar.**

Un primer nivel de presentación muestra una **recreación de los espacios** donde el objeto es el protagonista y simboliza el tema que se explica. Como ejemplos encontramos **el *badiu***, almacén de la producción y de los enseres de la casa rural o los objetos que ilustran los diferentes oficios, claves en el desarrollo de los trabajos

Comedor

agrícolas y ganaderos. En los espacios domésticos, **el *puela***, (que en cierto modo sustituye la chimenea) como elemento clave en las funciones básicas de cocina, y calefacción, así como de la convivencia (se convierte en "el centro del mundo"), la cuna, que habla de la importancia de la institución del heredero y de la transmisión del patrimonio familiar, y **el arca o caja de novia**, que simboliza el matrimonio y la dote, en un claro homenaje al papel de la mujer.

Un segundo nivel de lectura se hace a través de **pantallas táctiles**. En el primero espacio un punto de información nos permitirá ampliar los conocimientos, con textos referidos al trabajo, la arquitectura y la familia e ilustrados con unas 150 fotografías de época. **Una segunda sala muestra las características de tres casas ceretanas** relacionadas con paisajes y familias de estatus bien diferentes. En el tercer subespacio, un audiovisual integra imágenes antiguas, sonidos ambientales y frases que **refuerzan la comprensión de los ámbitos domésticos. Los objetos expuestos** en parte son adquisiciones del Museo, pero en su mayoría se tratan de donaciones o depósitos hechos por particulares.

SALA 4: **HISTÒRIA DE PUIGCERDÀ - MUSEU CERDÀ**

Mitjançant la combinació de plafons –que integren text, fotografia i dibuix–, vitrines, peanyes amb peces exemptes, audiovisuals i pantalles tàctils interactives, hom mostra una síntesi de la història de la Vila i del seu territori circumdant (llurs agregats actuals d'Age, Vilallobent, Ventajola i Rigolisa). Des de l'edat mitjana (segle X) fins a l'actualitat.

L'espai s'estructura, bàsicament, en funció dels panells, que són dedicats a la cronologia històrica, els orígens del territori, una vila emmurallada, el naixement d'una vila, el *Podium ceretanum*, el call jueu, l'encunyació de moneda puigcerdanenca, el tractat dels Pirineus, les principals ocupacions militars (ducs de Noailles, guerra del Francès, setges carlins...), la renaixença socioeconòmica i cultural i l'estiueig de la fi del segle XIX i primer terç del XX, la Guerra Civil Espanyola i la postguerra.

Les vitrines i les peanyes mostren peces numismàtiques, lítiques, metàl·liques i ceràmiques d'època romana, medieval, moderna i contemporània, armament dels segles XVIII al XX, pintures i gravats, un moble modernista i un tram d'escala sortit del taller d'Antoni Gaudí, entre altres elements.

Els tres audiovisuals o interactius són els següents:

Un punt d'informació, tàctil, on el visitant pot ampliar la informació sobre els temes tractats als plafons i en general els relacionats amb la història de Puigcerdà.

L'Ahir i avui...sempre Puigcerdà, un audiovisual en el qual es comparen i fusionen imatges vilatanes del passat i el present obtingudes des d'un mateix punt.

I finalment, un 3D sobre l'evolució urbanística de la població, on es destaquen els principals monuments de cada època.

SALA 4: **HISTORIA DE PUIGCERDÀ - MUSEO CERDÀ**

A través de la combinación de paneles de información (que integran texto, fotografía y dibujo), vitrinas, pedestales con piezas ausentes, audiovisuales y pantallas táctiles interactivas, se muestra un resumen de la historia de la Villa y de su territorio circundante (sus pueblos agregados actuales de Age, Vilallobent, Ventajola y Rigolisa). Desde la Edad Media (siglo X) hasta la actualidad.

El espacio se estructura, básicamente, en función de los paneles, que están dedicados a la cronología histórica, los orígenes del territorio, una villa amurallada, el nacimiento de una villa, el Podium ceretanum, la judería, la acuñación de la moneda puigcerdanesa, el tratado de los Pirineos, las principales ocupaciones militares (duque de Noailles, guerra del Francés, los sitios carlistas,...), el renacimiento socioeconómico y cultural y el veraneo de finales del siglo XIX y primer tercio del siglo XX, la Guerra Civil Española y la postguerra.

Las vitrinas y los pedestales muestran piezas numismáticas, líticas, metálicas y cerámicas de época romana, medieval, moderna y contemporánea, armamento de los siglos XVIII al XX, pinturas y gravados, un mueble modernista y un tramo de escalera salido del taller de Antoni Gaudí, entre otros elementos.

Los tres audiovisuales o interactivos son los siguientes:

Un punto de información, táctil, donde el visitante puede ampliar la información sobre los temas tratados en los paneles y en general relacionados con la historia de Puigcerdà.

El ayer y hoy... siempre Puigcerdà, un audiovisual en el que se comparan y fusionan imágenes de la villa del pasado y el presente obtenidas desde un mismo punto.

Y finalmente, un 3D sobre la evolución urbanística de la población, en el cual se destaca los principales monumentos de cada época.

CAPELLA DE LA MARE DE DÉU DE GRÀCIA

14

És una petita capella d'estil gòtic amb nau única i absis poligonal. La nau està dividida en tres trams mitjançant arcs ogivals de granit, que surten directament de les columnes. Tant les crugies com l'absis tenen interessants columnes, capitells i arcs. A cada un dels intercolumnis de la dreta s'hi obriren finestres bipartides i trevolades a la seva part alta. Havia tingut un sostre de fusta policromada, una biga del qual encara es pot veure entre la volta i la coberta.

Es troba al carrer Escoles Pies (antic carrer d'en Calva) i fou consagrada el 1482, a partir d'un vot d'Antoni Mercader, veguer de Cerdanya i batlle de Puigcerdà. Aquest, el 1477, en caure greument ferit durant un assalt de les tropes aragoneses, prometé que en cas de salvar-se i d'alliberar-se la vila del perill, pagaria la construcció d'una capella en aquest mateix lloc. Promesa que acomplí després que "Déu, per intercessió de la Verge, salvà la vida del creient i donà la victòria a Puigcerdà, malgrat ser l'enemic molt superior en nombre de soldats i armes."

Tot i ser molt malmesa pels francesos l'any 1793, ha estat reformada diverses vegades; la darrera, durant la dècada de 2000.

Existeixen dos retaules gòtics, avui al MNAC (Museu Nacional d'Art de Catalunya), que s'han relacionat amb la capella: el de l'Anunciació (de vers 1490) i el de Sant Jeroni Penitent (s. XV), en els quals els artistes van atènyer unes de les composicions més sorprenents i rellevants de l'obra catalana del moment. Són el resultat de receptes empíriques d'arrel flamenca, però mostren un bon coneixement del sistema de construcció perspectiu formulat a la Itàlia quatrecentista, amb un incipient naturalisme i un "ambient" del paisatge.

Ambdues s'atribueixen a un pintor anònim, el Mestre de la Seu d'Urgell, que forma part de l'epíleg del gòtic català. Probablement d'origen francès, el seu llenguatge incorpora elements pseudorenaixentistes, que prefiguren l'aparició d'una nova cultura figurativa a Catalunya, a partir del primer terç del s. XVI. Hom l'ha mirat d'identificar amb Roderic Valdevells i Roderic de Bielsa (que podrien ser un de sol) i també s'han assenyalat estretes relacions entre la seva obra i la del Mestre de Canapost i el Mestre de la Llotja de Mar de Perpinyà, sense poder demostrar que tots ells fossin la mateixa persona. A la capella també hi destacaven dues Verges i mobiliari gòtic, o posterior, destruïts durant la Guerra Civil, quan el temple es convertí en magatzem de la CNT.

CAPILLA DE NUESTRA SEÑORA DE GRACIA

14

La capilla de Nuestra Señora de Gracia es una pequeña capilla de estilo gótico con nave única y ábside poligonal. La nave está dividida en tres tramos mediante arcos ojivales de granito, que arrancan directamente de las columnas. Tanto las crujías como el ábside tienen interesantes columnas, capiteles y arcos.

En cada uno de los intercolumnios de la derecha se abrieron ventanas bipartitas y en forma de trébol en su parte alta. Había tenido un techo de madera policromada, del cual queda el testimonio de una viga que se puede apreciar entre la bóveda y la cubierta.

Se encuentra ubicada en la calle Escoles Pies (antiguamente calle d'en Calva) y fue consagrada en 1482, por un voto de Antoni Mercader, veguer de Cerdaña y alcalde de Puigcerdà, el cual, al caer gravemente herido durante un asalto de las tropas aragonesas en 1477, prometió que en caso de salvarse y de que la villa se liberara del peligro, pagaría la construcción de una capilla en este mismo lugar.

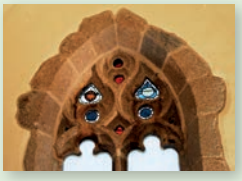

Promesa que cumplió después de que "Dios, por intersección de la Virgen, salvara la vida del creyente y diera la victoria a Puigcerdà, a pesar de que el enemigo fuese muy superior en número de soldados y armas".

A pesar de haber sido muy malograda por los franceses en 1793, la capilla ha sido reformada varias veces; la última, durante la década del 2000. Dos retablos góticos, hoy en el Museo Nacional de Arte de Cataluña, se han relacionado con ella: el de la Anunciación (hacia 1490) y el de San Jerónimo Penitente (s. XV), composiciones en las que los artistas alcanzaron uno de los resultados más sorprendentes y relevantes de la obra pirenaica y catalana del momento.

Son el resultado de recetas empíricas de raíz flamenca, pero muestran un buen conocimiento del sistema de construcción perspectiva formulado en la Italia cuatrocentista, con un incipiente naturalismo y un "ambiente" del paisaje. Ambas se atribuyen a un pintor anónimo, el Maestro de la Seu d'Urgell, que forma parte del epílogo del gótico catalán. Probablemente de origen francés, su lenguaje incorpora elementos pseudorenacentistas, que prefiguran la aparición de una nueva cultura figurativa en Cataluña, a partir del primer tercio del s. XVI. Se ha relacionado con Roderic Valdevells y Roderic de Bielsa, que podrían ser una sola persona, y también se han señalado estrechas relaciones entre su obra y la del Maestro de Canapost y el Maestro de la Lonja de Mar de Perpiñán, sin poder llegar a demostrar que todos ellos fueran uno solo.

En ella también destacaban dos Vírgenes y mobiliario gótico, o posterior, destruidos durante la Guerra Civil, cuando el templo fue un almacén de la CNT.

PONT DE SANT MARTÍ

15

Postal d'època. Pont de Sant Martí

En funció dels carreus amb encoixinats existents a les piles de la seva base, hom proposà un possible origen romà i el vinculà a l'*Strata ceretana*, via que connectava *Ruscino* amb *Ilerda*.

No obstant, la construcció actual és majoritàriament de caràcter gòtic i sabem d'importants reformes fetes entre els anys 1324 i 1328. Es tracta del millor exemple de pont medieval conservat a la comarca. Presenta una forma "en esquena d'ase" i integra dos ulls (un major que l'altre) en arc de mig punt, fets amb carreus, mentre que la paret és feta de còdols i pedra desbastada.

És citat des de l'antigor com un dels principals ponts de Cerdanya: *"(…) te set ponts de pedre molt vells: so es, lo pont de liuia lo de arauo lo pont de soler lo pont den nogueres lo pont de ysouol lo de arseguel y lo pont de bar."*

Al seu costat hi consten, des de l'edat mitjana, diversos molins i, posteriorment, algunes ferreries i fàbriques de filats. Al llarg de la història ha estat un lloc de pas transcendental per a la vila i fins i tot es cobraren diversos peatges.

El travessa el riu Aravó o Querol, a cavall dels municipis de Guils de Cerdanya i Puigcerdà. A sota del pont hi ha les restes d'un safareig i d'una font.

Prop del pont es localitza el llogaret de Sant Martí d'Aravó, ja documentat el 982 com a *villa Araionedo*, on s'edificà una ermita dedicada a sant Martí, i s'ha dit que aquest petit nucli podria haver sorgit a redós d'un primer pont. El 1900 es va composar un vals per a piano titulat *lo Pont de Sant Martí*.

PUENTE DE SANT MARTÍ

15

En función de los sillares con almohadillados existentes en su base, algún autor ha propuesto un posible origen romano del puente y se ha vinculado a la *Strata ceretana*, una vía que unía *Ruscino* con *Ilerda*.

Sin embargo, la construcción actual es mayoritariamente de carácter gótico y tenemos constancia de importantes reformas llevadas a cabo entre los años 1324 y 1328. Se trata del mejor ejemplo de puente medieval conservado en la comarca. Presenta una forma de "espalda de asno" e integra dos ojos (uno mayor que el otro) en arco de medio punto, hecho con sillares, mientras que la pared está hecha con guijarros y piedra desbastada.

Ya se citaba antiguamente como uno de los principales puentes de la Cerdaña: *"(...) te set ponts de pedre molt vells: so es, lo pont de liuia lo de arauo lo pont de soler lo pont den nogueres lo pont de ysovol lo de arseguel y lo pont de bar".*

A su lado, existieron desde la edad media, diversos molinos y, posteriormente, algunas herrerías y fábricas. A lo largo de la historia ha sido un lugar de paso trascendental para la villa de Puigcerdà y en él se cobraron diversos peajes. Lo atraviesa el río Querol o Aravó, a caballo de los municipios de Guils de Cerdanya y Puigcerdà.

Bajo el puente hay restos de un lavadero y una fuente. Cerca del puente se localiza el villorrio de Sant Martí d'Aravó, ya documentado en 982 como *villa Araionedo*, donde se edificó una ermita dedicada a sant Martí (sant Martín), y se ha dicho que este pequeño núcleo podría haber surgido como consecuencia de la existencia de un primer puente.

En el año 1900 se compuso un vals para piano titulado *lo Pont de Sant Martí* (el Puente de San Martín).

AGE 16

ALTRES POBLES DEL MUNICIPI

L'any 1969 l'antic terme de Vilallobent, constituït pel poble titular i el d'Age, s'integrà al de Puigcerdà. Tot i no trobar-se Age citat a l'Acta de Consagració de la Catedral d'Urgell, de la fi del s. X, a la rodalia del poble s'han fet troballes d'època prehistòrica, ibèrica i romana.

Age es troba situat en un petit turó, del qual en podria derivar el seu nom (*agger-is*). El 942, la comtessa Ava, vídua del comte Miró II de Cerdanya, donà l'alou d'Age al monestir de Santa Maria de Ripoll, el qual va engrandir els seus béns amb una donació feta per Guifré II, comte de Cerdanya, el 1023. A partir d'aleshores, el nucli esdevingué en plena possessió del monestir i per això Oliba, bisbe de Vic i abat de Ripoll, l'any 1027, arbitrà el plet i la concòrdia amb la gent de Pallerols.

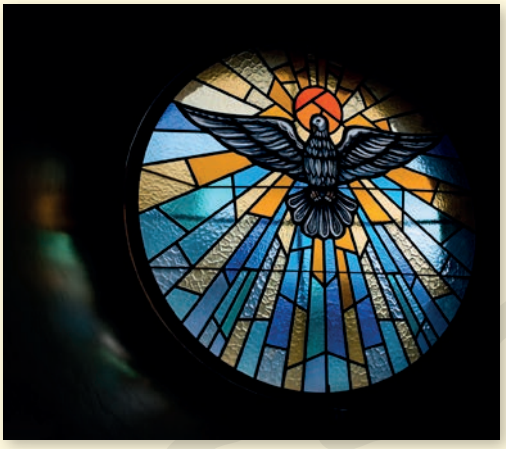

Al s. XII, el monestir hi establí una pabordia que no va desaparèixer fins a la desamortització de 1836, quan les seves possessions, fraccionades, foren objecte de donació a l'Hospital de Puigcerdà o bé passaren a mans privades. El 1266 hi tenia un alou el priorat de Santa Maria de Marcèvol, de l'orde del Sant Sepulcre.

Al nucli, vers 1936, s'hi documentà una capella o un altar dedicat a sant Jaume. A finals del s. XII, l'església parroquial de Sant Julià, d'origen romànic (avui molt transformada), fou assaltada pels defensors de l'heretgia càtara. El 1791 es va enderrocar l'absis romànic per tal d'establir la disposició interior actual. El lateral, que dóna al carrer, conserva una bona part de la paret original, construïda amb la tècnica de l'*opus spicatum*.

Pel nucli d'Age passa el GR-11, sender de 378 km, que travessa els Pirineus pel seu vessant sud des del Cantàbric fins a la Mediterrània. Com a lloc d'interès, esmentar la font Vella, situada al camí que mena a la Guingueta d'Ix (Bourg-madame).

AGE 16

OTROS PUEBLOS DEL MUNICIPIO

En 1969, el antiguo término municipal de Vilallobent, constituido por el pueblo titular y el de Age, se integró en el de Puigcerdà. A pesar de no encontrarse Age citado en el Acta de Consagración de la Catedral de Urgell, de finales del s. X, en las cercanías del pueblo se han hecho hallazgos de época prehistórica, ibérica y romana.

Se encuentra situado en una pequeña colina, de la que podría derivarse su nombre (*agger-is*). En 942, la condesa Ava, viuda del conde Miró II de Cerdaña, dio el alodio de Age al monasterio de Santa María de Ripoll, que agrandó sus bienes con una donación hecha por Guifré II, conde de Cerdaña, en el año 1023.

A partir de entonces, el núcleo se convirtió en plena posesión del monasterio y, por eso, Oliba, obispo de Vic y abad de Ripoll, en 1027, arbitró el pleito y la concordia con la gente de Pallerols.

En el s. XII, el monasterio estableció una pavordía que no desapareció hasta la desamortización en 1836, cuando sus posesiones, fraccionadas, fueron objeto de donación al Hospital de Puigcerdà o bien pasaron a manos privadas. En 1266 tenía un alodio el priorato de Santa María de Marcèvol, de la orden del *Sant Sepulcre* (Santo Sepulcro).

En el núcleo, hacia 1396 se documenta una capilla o un altar dedicado a sant Jaume (san Jaime). A finales del s. XII, la iglesia parroquial de Sant Julià (San Julián), de origen románico (hoy muy transformada), fue asaltada por los defensores de la herejía cátara.

En 1791 se derribó el ábside románico para establecer la disposición interior actual. El lateral que da a la calle conserva una buena parte de la pared original, construida con la técnica del *opus spicatum*.

Por el núcleo pasa el GR-11, sendero de 378 km, que atraviesa los Pirineos por su vertiente sur desde el Cantábrico hasta el Mediterráneo. Como lugar de interés, podemos mencionar la *font Vella* (fuente Vieja), situada en el camino que conduce a la Guingueta d'Ix (Bourg-madame).

VENTAJOLA

ALTRES POBLES DEL MUNICIPI

Poblet situat a la plana cerdana, al sud-oest de Puigcerdà i a banda i banda del riu Querol. L'any 958 es documenta, per primera vegada, la parròquia de Sant Tomàs, en un precepte de confirmació de béns del rei Franc Lotari a favor del monestir de Cuixà. Possessió aquesta, confirmada entre els anys 968 i 1011.

El 1075 el comte Guillem Ramon de Cerdanya la va restituir al monestir després d'haver-se'n apoderat injustament. En destaca l'església de Sant Tomàs, romànica del s. XI. Té una planta un xic més ampla als peus i presenta una nau capçada amb un absis semicircular decorat a l'exterior amb arcs cecs separats per lesenes d'estil llombard. L'interior és cobert amb volta de quart d'esfera.

L'aparell del murs és fet amb pedres sense desbastar i en fileres amb grans juntes de morter de calç. Al temple se li adossaren una capella lateral i la sagristia, la porta va ser refeta i el sostre de la nau sobreaixecat. El campanar, d'espadanya, també és modern. Als anys 70 del s. XX s'hi van fer treballs de restauració.

A l'església podíem venerar una marededéu de caire romànic, reproducció de la desapareguda el 1936; talla on la Mare estava asseguda i no duia corona, al contrari que el Nen. Així mateix, hi ha altres imatges pertanyents a l'escola castellana. La portalada del s. XVII procedent del santuari de Quadres (Isòvol) es troba a l'entrada de l'antiga rectoria. A tocar del nucli passa el GR-4, de Puigcerdà al monestir de Montserrat, de 162 km de longitud.

VENTAJOLA

OTROS PUEBLOS DEL MUNICIPIO

Pequeño pueblo situado en la llanura cerdana, al suroeste de Puigcerdà y a

ambos lados del río Querol. En el año 958 se documenta, por primera vez, la parroquia de Sant Tomàs (Santo Tomás), en un precepto de confirmación de bienes del rey Franco Lotario a favor del monasterio de Cuixà. Posesión ésta, confirmada en el año 968 y en el año 1011. En 1075 el conde Guillem Ramon de Cerdaña restituyó la posesión al monasterio después de haberse apoderado de ella injustamente.

Destaca la iglesia de Sant Tomàs, románica del s. XI. Tiene una planta un poco más ancha en los pies. Presenta una nave acabada con un ábside semicircular decorado en su exterior con arcos ciegos separados por lesenas de estilo lombardo, y en el interior cubierto con bóveda de cuarto de esfera. El aparato de los muros está hecho con piedras sin desbastar y en hileras con grandes juntas de mortero de cal.

Al templo se le adosó una capilla lateral y la sacristía; la puerta fue reconstruida y el techo de la nave sobreelevado. El campanario, de espadaña, también es moderno. En los años 70 del s. XX se hicieron trabajos de restauración.

En ella se venera una Virgen de carácter románico, reproducción de la desaparecida en 1936; talla en la cual la Madre estaba sentada y no llevaba corona, al contrario que el Niño Jesús.

Asimismo hay otras imágenes pertenecientes a la escuela castellana.

La puerta del s. XVII procedente del santuario de Quadres (Isòvol) se encuentra en la entrada de la antigua rectoría.

Cerca del núcleo pasa el GR-4 de Puigcerdà al monasterio de Montserrat, de 162 km de longitud.

VILALLOBENT

ALTRES POBLES DEL MUNICIPI

Vilallobent està situat poc més enllà d'Age en direcció sud, entre el torrent de Montagut, el riu de Vilallobent i el de la Vanera. La parròquia és citada per primera vegada a l'Acta de Consagració de la Catedral d'Urgell, de la fi del s. X, com a *villa Lupinti* i el 1011 una butlla del Papa Sergi IV confirmava unes possessions del monestir de Santa Maria de Ripoll.

A les darreries del s. XII l'església fou saquejada pels homes de Ramon Roger de Foix i del vescomte Arnau de Castellbò, defensors del catarisme. Al s. XIV pertanyia a Sant Miquel de Cuixà i a partir del s. XVII es convertí en lloc de propietat reial.

L'església de Sant Andreu és d'origen romànic, probablement de la darreria del s. XI, tot i haver sofert modificacions rellevants. De nau única, coberta amb volta de canó, era capçada per un absis semicircular que fou substituït per una capçalera rectangular. Posteriorment, se li afegiren capelles laterals i la sagristia. Presenta un parament d'*opus spicatum* i un campanar de paret o d'espadanya amb dos ulls.

Al mur sud hom pot veure una finestra de doble esqueixada paredada, única conservada entre les romàniques. La porta s'obre a l'oest i sembla que des de sempre hauria estat així. Vilallobent és un nom llatí originat en una vila *Lupenti*, formada de *lupus* (llop) i derivat, versemblantment, d'un gentilici. Hom considera el seu origen en un *fundus* o propietat d'època romana.

El GR-11 també el travessa en direcció a Puigcerdà o bé al Coll Marcer, Creu de Maians i Planoles. Com a punts d'interès esmentar les fonts del Serrat del Ferrer i del Cementiri.

VILALLOBENT

OTROS PUEBLOS DEL MUNICIPIO

Se encuentra situado un poco más allá de Age en dirección sur, entre el torrente de Montagut, el río de Vilallobent y el de la Vanera. La parroquia es citada por primera vez en el Acta de Consagración de la Catedral de Urgell, a finales del s. X, como *villa Lupinti* y en 1011 una bula del Papa Sergi IV confirmaba unas posesiones del monasterio de Santa María de Ripoll.

A finales del s. XII la iglesia fue saqueada por los hombres de Ramon Roger de Foix y del vizconde Arnau de Castellbò, defensores del catarismo. En el s. XIV pertenecía a Sant Miquel de Cuixà y a partir del s. XVII se convirtió en lugar de propiedad real.

La iglesia de Sant Andreu (San Andrés) es de origen románico, probablemente de finales del s. XI, a pesar de haber sufrido modificaciones relevantes. De nave única cubierta con bóveda de cañón, era un ábside semicircular que fue sustituido por una cabecera rectangular. Posteriormente, se le añadieron capillas laterales y la sacristía. Presenta un paramento de *opus spicatum* y un campanario de pared o de espadaña con dos ojos.

En el muro sur se puede ver una ventana de mampostería, única conservada de entre las románicas. La puerta se abre al oeste y parece que desde siempre habría sido así. Vilallobent es un nombre latino originado en una *villa Lupenti*, formada de *lupus* (lobo) y derivado de un gentilicio. Se considera su origen en *un fundus* o propiedad de época romana.

El GR-11 también lo atraviesa en dirección a Puigcerdà o bien a Coll Marcer, Creu de Maians y Planoles. Como puntos de interés podemos destacar las fuentes del Serrat del Ferrer y del Cementerio.

SANT MARC-PALLEROLS

ALTRES POBLES DEL MUNICIPI

El nucli de Pallerols es trobava a la plana, al sud-est de Puigcerdà. A mitja baixada de la Guingueta d'Ix (Bourg-madame) es localitzava un dels nuclis que conformava la parròquia de Santa Eugènia de Pallerols, anomenada "de Dalt", mentre que la "de Baix" s'ubicava a l'indret anomenat Sant Marc. Les esglésies es coneixien per Santa Eugènia la Jove i Santa Eugènia la Vella.

La primera cita de la parròquia és a l'Acta de Consagració de la Catedral d'Urgell, de la fi del s. X, i una segona es troba en una concòrdia de 1027, quan els homes de Pallerols de Dalt i de Baix es disputaven la propietat d'una pastura situada a la ribera del Segre.

El límit d'aquesta propietat suscità discòrdies amb els veïns d'Age, les quals es van haver de resoldre mitjançant Guifré, comte de Cerdanya i el seu germà Oliba, bisbe de Vic i abat de Ripoll i, com a tal, senyor d'Age. Reconegudes les fites i escoltats els veïns de més edat, establiren deixar pasturar als de Pallerols a canvi d'un cens. Amb la fundació de la vila varen anar perdent importància per l'atracció d'aquella i sobretot en restar fora muralles.

El 1518, el Papa Lleó X, tenint en compte que ja no hi restaven feligresos i que els subsistents habitaven a Puigcerdà, va passar ambdues esglésies a la dependència de la vila. L'església de Santa Eugènia la Jove fou destruïda pels francesos el 1793, mentre que la Vella canvià el seu titular pel de Sant Marc. D'aquesta, sortosament, un plànol de 1912 evidencia un canvi d'emplaçament i ens dibuixa la planta de l'antiga, capçada per un absis semicircular, aparentment d'estil romànic. A Sant Marc se celebra un aplec anual cada 25 d'abril.

En relació a la Jove, al s. XVI ja es documenta un carrer o suburbi de Santa Eugènia. Avui els topònims "prat de Pallerols" i "carrer de Pallerols" ens recorden la situació pretèrita.

SANT MARC-PALLEROLS

OTROS PUEBLOS DEL MUNICIPIO

El núcleo de Pallerols se encontraba en la llanura, en el sureste de Puigcerdà. A media bajada de Bourg-madame se localizaba uno de los núcleos que conformaba la parroquia de *Santa Eugènia de Pallerols*, llamada "de Arriba", mientras que la "de Abajo" se ubicaba en el lugar llamado Sant Marc. Las iglesias se conocían por *Santa Eugènia la Jove* y *Santa Eugènia la Vella*.

La primera cita de la parroquia se encuentra en el Acta de Consagración de la Catedral de Urgell, de finales del s. X, y una segunda se encuentra en una concordia de 1027, cuando los hombres de Pallerols de Arriba y de Abajo pretendían en propiedad un pasto situado en la ribera del río Segre.

El límite de esta propiedad suscitó discordias con los vecinos de Age, las cuales se tuvieron que resolver mediante Guifré, conde de Cerdaña y su hermano Oliba, obispo de Vic y abad de Ripoll y, como tal, señor de Age. Reconocidas las metas y oídos los vecinos de más edad, establecieron dejar pastar a los animales de Pallerols a cambio de un tributo.

Con la fundación de la villa fueron perdiendo importancia para la atracción de aquella y sobre todo en quedarse extramuros. En 1518, el Papa Lleó X, en atención a que ya no quedaban feligreses y que los subsistentes habitaban en Puigcerdà, pasó ambas iglesias a la dependencia de la villa.

La iglesia de *Santa Eugènia La Jove* fue destruida por los franceses en 1793, mientras que *la Vella* (la Vieja) cambió el titular por el de Sant Marc. De ésta, afortunadamente, un plano de 1912 evidencia un cambio de emplazamiento y nos dibuja la planta de la antigua, con un ábside semicircular, aparentemente de estilo románico. En Sant Marc se celebra un encuentro anual cada 25 de abril.

En relación a *La Jove* (la Joven), en el s. XVI ya se documenta una calle o suburbio de Santa Eugènia. Hoy los topónimos "prado de Pallerols" y "calle de Pallerols" nos recuerdan la situación pretérita.

RUTA LITERÀRIA RUIZ ZAFÓN

Postal d'època. Villa San Antonio

Aquesta ruta literària, marcada i guiada, vol donar a conèixer a tothom els indrets de Puigcerdà per on es desenvolupa la trama de la novel·la de Carlos Ruiz Zafón, *El Joc de l'Àngel*. La ruta transcorre per tots els llocs de Puigcerdà als quals s'al·ludeix als diferents capítols d'aquesta novel·la.

Les marques i indicadors d'aquesta ruta literària consisteixen en columnes de granit polit de 120x40x40 cm, que s'ubiquen als punts estratègics del recorregut. A sobre d'aquestes columnes trobem una placa d'acer inoxidable amb un fragment de text de l'obra que fa al·lusió, precisament, a la zona de Puigcerdà on hi ha emplaçada la columna.

La primera columna que senyalitza la ruta es troba al costat de l'estació de ferrocarril de Puigcerdà i la segona, a l'entrada de l'Hotel del Llac. Les columnes compreses entre els nombres 3 i 7, es troben emplaçades al voltant de l'estany de Puigcerdà. La columna número 8 està ubicada davant la Villa San Antonio, la columna 9, la podem trobar al passeig de Rigolisa i, finalment, la 10 es troba al passeig dels Enamorats.

RUTA LITERARIA RUIZ ZAFÓN

Esta ruta literaria, marcada y guiada, quiere dar a conocer los lugares de Puigcerdà por donde se desarrolla la trama de la novela de Carlos Ruiz Zafón, *El Juego del Ángel*. La ruta transcurre por todos los parajes a los cuales se alude en los diversos capítulos de la novela.

La señalización e indicaciones de esta ruta consisten en columnas de granito pulido de 120x40x40 cm ubicadas en los puntos estratégicos del recorrido. Encima de estas columnas encontramos situada una placa de acero inoxidable con la parte del texto de la obra que hace alusión, precisamente, a la zona de Puigcerdà donde hay emplazada la columna.

Así pues, la primera columna que señaliza la ruta se encuentra situada al lado de la estación de ferrocarril de Puigcerdà y la segunda está ubicada en la entrada del Hotel del Lago. Las columnas comprendidas entre los números 3 y 7, están emplazadas alrededor del lago de Puigcerdà. La columna número 8 está ubicada delante de la Villa San Antonio, la número 9, en el passeig de Rigolisa y, finalmente, la número 10, en el passeig dels Enamorats.

FESTES I ACTIVITATS

GENER
- Dia 1. Concert de Cap d'any
- Dia 5. Gran Cavalcada Reis Mags
- Cursa nacional d'esquí de fons
- Dia 7. Sant Julià. Patró d'Age
- Dia 17. Sant Antoni. Benedicció dels animals

FEBRER
- Rua Carnestoltes
- Quina bombers
- Festa del Trinxat
- Copa Puigcerdà Patinatge Artístic sobre gel campionats de Catalunya

MARÇ
- Memorial de natació Ramon Condomines
- 8. Dia internacional de la dona

ABRIL
- Dia 23. Sant Jordi
- Dia 25. Sant Marc
- Fira de primavera del bestiar
- Commemoració ofrena als herois del 10 d'Abril

MAIG
- Trobada vehicles clàssics
- Els tres tombs Puigcerdà

JUNY
- Festa Major d'Age
- Caminada popular institut d'estudis ceretans
- Marxa cicloturista de les 3 Nacions
- Dia 23. Revetlla de Sant Joan / Age / Vilallobent
- Mercat Medieval
- Triatló de Puigcerdà

JULIOL
- Setmana Cultural del Roser
- Trobada de Puntaires
- Mercat Medieval
- Diada multicultural
- Universitat d'Estiu Ramon Llull
- Festa del Roser
- Dia 25. Sant Jaume. Patró de Sant Jaume de Rigolisa
- Juliol i Agost, Ruta Cerdanya
- Concurs Nacional de doma i salts

AGOST
- Sardanes cada dimarts
- Festa d'estiu d'Age
- Cursa Popular d'Age
- Fira de Pintors
- Fira de Patchwork
- Festival Internacional de Cinema de Cerdanya
- Festa d'estiu. Vilallobent
- Mercat del Pagès
- Concurs Pesca Infantil "Estany de Puigcerdà"
- Festa de l'Estany
- Travessa de l'Estany

SETEMBRE
- 1er cap de set. Festa Major de Vilallobent
- Dia 8. Festa de la Mare de Déu de la Sagristia
- Dia 8. Festa de la bici
- Dia 11. Diada de Catalunya
- Dia 11. Aplec de Bell-lloc
- Marxa BTT Territori Puigcerdà

OCTUBRE
- Mitja Marató

NOVEMBRE
- El cap de setmana després de Tots Sants. Fira Multisectorial de Puigcerdà i Tradicional concurs de cavalls
- Dia 30. Sant Andreu. Patró de Vilallobent

DESEMBRE
- Festa de l'encesa de les llums de Nadal
- Dia 21. Sant Tomàs. Patró de Ventajola
- Dia 24. Caga Tió
- Dia 26. Els Pastorets de Puigcerdà

FIESTAS Y ACTIVIDADES

ENERO
- Día 1. Concierto fin de año
- Día 5. Gran Cavalgata Reyes Magos
- Carrera nacional de esquí de fondo
- Día 7. Sant Julià. Patrón de Age
- Día 17. Sant Antoni. Benedició de los animales

FEBRERO
- Desfile de carnaval
- "Quina" bomberos
- Fiesta del "Trinxat"
- Copa Puigcerdà Patinaje Artístico sobre hielo campeonatos de Cataluña

MARZO
- Memorial de natación Ramon Condomines
- 8. Día internacional de la mujer

ABRIL
- Día 23, Sant Jordi
- Día 25, Sant Marc
- Feria de primavera del ganado
- Conmemoración ofrenda a los héroes del 10 de Abril

MAYO
- Concentración vehículos clásicos
- "Els tres tombs" Puigcerdà

JUNIO
- Fiesta Mayor de Age
- Caminata popular ***Institut d'estudis ceretans***
- Marcha cicloturista de las 3 Naciones
- Día 23 Verbena de Sant Joan / Age / Vilallobent
- Mercado Medieval
- Triatlón de Puigcerdà

JULIO
- Semana Cultural del Roser
- Encuentro de encajeros/as
- Mercado Medieval
- Diada multicultural
- *Universitat d'Estiu Ramon Llull*
- Fiesta del Roser
- Día 25. Sant Jaume. Patrón de Sant Jaume de Rigolisa
- Julio y Agosto, Ruta Cerdanya
- Concurso Nacional de doma y saltos

AGOSTO
- Sardanes cada martes
- Fiesta de verano de Age
- Carrera Popular de Age
- Feria de Pintores
- Feria de Patchwork
- Festival Internacional de Cine de Cerdanya
- Fiesta de verano. Vilallobent
- Mercado del Payés
- Concurso Pesca Infantil "Estany de Puigcerdà"
- Fiesta de *l'Estany*
- Travessía de *l'Estany*

SEPTIEMBRE
- 1er fin sem. Fiesta Mayor de Vilallobent
- Día 8. Fiesta de la Mare de Déu de la Sagristia
- Día 8. Fiesta de la bici
- Día 11. Diada de Cataluña
- Día 11. Aplec de Bell-lloc
- Marcha BTT Territori Puigcerdà

OCTUBRE
- Media Maratón

NOVIEMBRE
- El fin semana después de Todos los Santos. Feria Multisectorial de Puigcerdà y Tradicional concurso de caballos
- Día 30. Sant Andreu. Patrón de Vilallobent

DICIEMBRE
- Fiesta del encendido de las luces de Navidad
- Día 21. Sant Tomàs. Patrón de Ventajola
- Día 24. "Caga Tió"
- Día 26. "Els Pastorets de Puigcerdà"

TELÈFONS D'INTERÈS
TELÉFONOS DE INTERÉS

Ajuntament / Ayuntamiento	972 88 06 50
Alsa (autobusos) / Alsa (autobuses)	902 42 22 42
Ambulàncies / Ambulancias	061 / 972 88 01 50
Aparcament Públic / Aparcamiento Público	972 14 13 45
Àrea d'Esports / Departamento de deporte	972 88 47 27
Arxiu Històric Comarcal / Archivo Histórico Comarcal	972 88 23 67
Associació Universitària de Cerdanya / Asociación Universitaria de Cerdaña	619 565 573
Biblioteca Comtat de Cerdanya / Biblioteca "Comtat de Cerdanya"	972 88 03 04
Bombers / Bomberos	085 / 972 88 10 02
CAP, Centre Atenció Primària / CAP, Centro Atención Primaria	972 88 01 50
Casal d'Avis Municipal / Hogar del Jubilado	972 14 11 79
Cerdanya Serveis Funeraris / Cerdanya Servicios Funerarios	972 883 148 / 609 836 617
Cinema / Cine	972 88 04 76
Club Poliesportiu de Puigcerdà / Club polideportivo de Puigcerdà	972 88 02 43
Consell Comarcal de Cerdanya / Consejo Comarcal de Cerdanya	972 88 48 84
Correus i Telègrafs / Correos y Telégrafos	972 88 08 14
Creu Roja / Cruz Roja	972 88 05 47
CX Espai Puigcerdà / CX Espacio Puigcerdà	972 88 23 56
Deixalleria comarcal / Vertedero comarcal	972 88 01 82
Dept. Agricultura, Alimentació i Acció Rural / Dep. Agricultura, Alimentación y Acción Rural	972 88 45 50
Emergències / Emergencias	112
Escola Municipal de Música Issi Fabra / Escuela Municipal de Música "Issi Fabra"	972 88 14 26
Fecsa - Endesa / Fecsa - Endesa	902 50 88 50
Funeraria Carrera	972 882 020 / 609 317 515
Guàrdia Civil / Guardia Civil	062 / 972 88 44 11
Hospital Transfronterizo de La Cerdanya / Hospital Transfronterer de La Cerdanya	972 65 77 77
Info Carreteres / Info Carreteras	012 / 900 12 35 05
Info Neu / Info Nieve	93 416 01 74
Info Temps / Info Tiempo	807 00 12 03
Inss / Seguridad Social	972 14 08 16
ITV - ECA / ITV - ECA	972 14 06 60
Jutjats de 1a Instància / Juzgados de 1ª Instancia	972 88 45 00
Local Social Jove / Local Social Joven	972 88 21 21
Mossos d'Esquadra / Mossos d'Esquadra (Policía Catalana)	088 / 972 88 10 51
Museu Cerdà / Museo Cerdà	972 88 43 03
Notaria / Notaría	972 88 06 06
Oficina de Turisme de Cerdanya / Oficina de Turismo de Cerdaña	972 14 06 65
Oficina de Turisme de Puigcerdà / Oficina de Turismo de Puigcerdà	972 88 05 42
Oficina Local d'Habitatge / Oficina Local de Vivienda	972 88 34 23 / 88 06 50
Parròquia de Santa Maria / Parroquia de Santa Maria	972 88 04 62
Pesca / Pesca	972 14 11 72 / 669 87 76 30
Policia Municipal / Policía Municipal	972 88 19 72 / 608 83 11 60
Policia Nacional / Policía Nacional	972 88 45 20
Ràdio Pirineus / Radio Pirineus	972 88 16 11
Registre Civil / Registro Civil	972 88 45 09
Registre de la Propietat / Registro de la Propiedad	972 88 04 28
RENFE Estació / RENFE Estación	972 88 01 65
Residència de Puigcerdà / Residencia de Puigcerdà	972 14 00 94
Servei Català d'Ocupació / Servicio Catalán de Ocupación	972 70 10 16
Servei Municipal d'Aigües - SOREA / Servició Municipal de Aguas - SOREA	972 88 09 48
Serveis Socials / Servicios Sociales	972 14 13 13
Taller d'Arts Municipal / Taller de Arte Municipal	972 88 11 89
Taxi / Taxi	972 88 00 11 / 88 22 24
Teisa / Teisa (autobuses Gerona)	972 20 02 75
Xaloc - Xarxa Local de Municipis / Xaloc - Red Local de Municipios	972 88 37 34

ALLOTJAMENTS DE PUIGCERDÀ
ALOJAMIENTOS DE PUIGCERDÀ

HOTELS / HOTELES

H*** HOSPES VILLA PAULITA** - HG 9055050
Av. Pons i Guasch, 15 - www.hospes.es - 972 88 46 22
H* HOTEL DEL LAGO** - HG 000077
Av. Dr. Piguillem - www.hotellago.com - 972 88 10 00
H* PARK HOTEL PUIGCERDÀ** - HG 001278
Ctra. Barcelona, s/n - www.hotelparkpuigcerda.com - 972 88 07 50
H* HOTEL DEL PRADO** - HG 00007648
Ctra. Llívia. s/n - www.hoteldelprado.cat - 972 88 04 00
H* PARADA PUIGCERDÀ** - HG 00250773
Pl. Estació, s/n - www.hotelparadapuigcerda.com - 972 14 03 00
H MARTINEZ** - HG 001182
Ctra. Llívia, s/n - www.hotelmartinez.cat - 972 88 02 50
H PUIGCERDÀ** - HG 002218
Av. Catalunya - www.hotelpuigcerda.cat - 972 88 21 81
H TÈRMINUS** - HG 000072
Pl. Estació, 2 - www.hotelterminus.net - 972 88 02 12

ALBERGS / ALBERGUES

CAMPUS CERDANYA - HG 0000462
Av. Ramon Condomines - www.campus-cerdanya.com - Tel. 972 88 35 30

CÀMPING / CÁMPING

CAMPING 1a STEL - HG 000119
Ctra. de Llívia - www.stel.es - Tel. 972 88 23 61

PENSIONS / PENSIONES

HOSTAL DI VERENA - HG 000114-69
C/ Espanya, 5 - 681 227 365
HOSTAL ESTACIÓ - HG 00007959
Pl. Estació, s/n - 972 88 03 50
HOSTAL RITA BELVEDERE - HG 001092
C/ Carmelites, s/n - www.ritabelvedere.com - 972 88 03 56
PENSIÓ FONDA CERDANYA - HG 001462
C/ Ramon Cosp - www.fondacerdanya.es - 972 88 00 10

TURISME RURAL / TURISMO RURAL

SANT MARC - SANT MARC MASIA - PG 00045
C/ Puigcerdà a Queixans - www.santmarc.es - 972 88 00 07
CAL MARRUFÈS - AGE - PG 00129
C/ Ripoll, 4 - www.calmarrufes.com - 972 14 11 74
MAS MEYA - VENTAJOLA - PG 0137-0138-0139-0140
Ventajola - www.mas.meya.cat - 972 88 08 47
TORRE GELBERT - PUIGCERDÀ - PG 000-292-293-294-295
Camí d'Ur - www.torregelbert.com - 972 88 00 71
CAL SANAIRE - AGE - PG 000308 / PG 000390
C/ Ripoll, 4 - www.calmarrufes.com - 972 14 11 74
MAS MALLOL - PUIGCERDÀ - PG 000477-82 / PG000573-49
Antiga Ctra. Barcelona - www.calmallol.com - 972 14 04 18
CAL CARLÓ - AGE - PG 000481
C/ Palau, 4 - 679 92 54 40

APARTAMENTS TURÍSTICS / APARTAMENTOS TURÍSTICOS

CAL BERTRAN - ATG 000088-25
Porta de França, 1 - 972 88 01 92 / 659 562 813 - www.atpuigcerda.com
APARTAMENST TURÍSTICS PUIGCERDÀ - ATG 000089-035
Moixeró, 12 - 972 88 14 48 / 659 562 813 - www.atpuigcerda.com

HABITATGES ÚS TURÍSTIC / VIVIENDAS USO TURÍSTICO

LA TORRETA DEL LLAC - HUTG 010282 - HUTG 010283 - HUTG 010284 - HUTG 010285
C/ Doctor Piguillem, 9 - www.latorretadelllac.com - 696 480 351
RESIDÈNCIA MARIA D'OR - HUTG 1152
C/ Pons i Gasch- www.niumba.com - 617 430 135
XALET D'AGE - HUTG 016845-62
C/ Vinyals, 18 - 629 762 721
APARTAMENTS PUIGCERDÀ IV - HUTG 017414
AVINGUDA POLIESPORTIU S/N - 647 748 247
ATP AGE - HUTG 017373-28
C/ Pas, 8 - www.atppuigcerda.com - 972 880 192 / 659 562 813

Descobreix Puigcerdà amb les següents visites guiades:
Sortida garantida per grups a partir de 8 persones.

1. Puigcerdà S XIX. Els entorns de l'estany i les seves vil·les senyorials.
2. Puigcerdà Petjades culturals. Inclou pujada al campanar.
3. Visita Pou de Glaç.
4. Ruta literària. Visita Ruta Ruiz Zafón. "El Joc de l'Àngel".

Bibliollac: Del 1 de juliol al 31 d'agost

Passeig en barca per l'estany de Puigcerdà: obert des del 21 de juny fins al 25 de setembre.

Descubre Puigcerdà con las siguientes visitas guiadas:
Salida garantizada para grupos a partir de 8 personas.

1. *Puigcerdà S. XIX. El lago, sus alrededores y las villas señoriales.*
2. *Puigcerdà Petjades culturals. Incluye subida al campanario.*
3. *Visita Pozo de Hielo.*
4. *Ruta literaria. Visita Ruiz Zafón. "El juego del Ángel".*

Bibliollac: *Del 1 de julio al 31 de agosto*

Paseo en barca por el lago de Puigcerdà: *abierto del 21 de junio al 25 de septiembre.*

PUIGCERDÀ
LA CERDANYA

www.puigcerda.cat
T. 00 34 **972 88 05 42**

AJUNTAMENT
DE PUIGCERDÀ

Turisme Puigcerdà

turismedepuigcerda

@puigcerdatur

Impresió / Impresión:
Full Disseny

Disseny i maquetació / Diseño y maquetación:
Marc Serra

Textes / Textos:
Sebastià Bosom Isern
Martí Solé Irla
Oriol Mercadal Fernández

Fotografia / Fotografía:
Keith Vinyet (portada)
Emili Giménez
Socarrel
Gemma Treserras

Postals Antigues / Postales Antiguas:
Col·leccions particulars

Traduccions / Traducciones:
Tània Vilana

Ruta Zafón:
Alfons Brosel (català / castellà)

Coordinació / Coordinación:
Oficina Patronat Municipal de Turisme /
Oficina Patronato Municipal de Turismo